

Sanat Tarihi Yıllığı Journal of Art History

Araştırma Makalesi | Research Article

🔓 Açık Erişim | Open Access

Datça-Cumalı Mezar Taşlarından Örnekler

Examples from Datça-Cumalı Gravestones

Nurcan Bahargülü¹

¹ Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Konya, Türkiye

Öz

Anadolu'nun güneybatısında yer alan Muğla il'ine bağlı Datça'nın bulunduğu yarımada dağlık bir coğrafyaya sahiptir. Antik çağdan günümüze çok sayıda uygarlıklara ev sahipliği yapan bölge daha çok zeytin, badem tarımı ve turizm sektörü ile tanınmaktadır. İnsanlar yaşadıkları bu dünya da yaşamlarını devam ettirmek için barınma ve korunma gibi mekanlara ihtiyaç duyuyorlarsa öldükten sonra da aynı duygularla öteki dünya için de böyle yerlere ihtiyaç duydukları düşünülmektedir. Bu nedenle bir mezar ve mezarın baş ve ayak kısımlarına belirleyici taşlar koyarak yerlerini belli etmişlerdir. Bu çalışmada da Datça ilçesine bağlı Cumalı köyü mezarlığında yer alan mezar taşları incelenmiştir. Toplamda nitelikli ve okunabilir durumda yirmi altı adet örnek ele alınmıştır. Bu örneklerden on bir adedi erkek, on beş adedi ise kadın mezarların ait baş taşıdır. Ayak taşlarının beşi erkek, dokuz adedinin ise kadınlara ait olduğu görülmüştür. Saha çalışmasında tespit edilen bu örnekler erkek ve kadın baş ve ayak taşları şeklinde gruplandırılmış olup kronolojik olarak kataloglar halinde sıralanmıştır. Taşlar üzerinde yer alan kitabe metinleri yerinde okunmuş ve kimlere ait oldukları belirlenmiştir. Baş ve ayak taşları biçimlerine ve süslemelerine göre karşılaştırılması yapılmıştır. Çalışma bölgedeki yaşayan insanların ne zamandan beri o coğrafyada var olduklarını göstermesi ve tapu niteliği taşıyan bu eserlerin gelecek nesillere aktarılması amaçlanmıştır.

Abstract

Located in the southwest of Anatolia, the peninsula where Datça is located in Muğla Province has a mountainous geography. The region, which has hosted many civilisations from ancient times to the present day, is mainly known for its tourism sector and the agriculture of cultivating olive and almond trees. If people need places for finding shelter and protection to continue their lives in this world, it is thought that they need such places for the next world with the same feelings after death. For this reason, they mark their final locations by placing identifying stones at the head and foot parts of their graves. In this work, the gravestones in the cemetery of Cumalı village of Datça district are examined. In total, twenty-six samples of graves in an eligible and decipherable condition are reviewed. Eleven of the headstones analysed belong to men and fifteen to women. Five of the footstones belong to men's graves and nine to women's graves. These samples identified in the field study are grouped as male and female headstones and footstones and are listed chronologically in catalogues. The inscriptions on the stones were read on the spot, and the people to whom they belonged were determined. Headstones and footstones are compared according to their shapes and ornaments. The study aims to reveal how long the people in the region have existed in that geography and to hand down these historical documents that are title deeds to future generations.

Anahtar Kelimeler Datça • Knidos • Cumalı • Mezar Taşı • Taş Süsleme

Keywords Datça • Knidos • Cumalı • Gravestone • Gravestone Ornaments

“ Atıf | Citation: Bahargülü, Nurcan, . "Examples from Datça-Cumalı Gravestones". *Sanat Tarihi Yıllığı-Journal of Art History*, 34 (2025): 46-91. <https://doi.org/10.26650/sty.2025.1620051>

© This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© 2025. Bahargülü, N.

✉ Sorumlu Yazar | Corresponding author: Nurcan Bahargülü bahargulu05@hotmail.com

Extended Summary

Datça, located in the southwest of Anatolia, extends as a peninsula and has a mountainous geography. The tourism sector has come to the forefront in recent years in the region where agriculture, mostly on cultivating olive and almond trees, has been practised.

The most important settlement of the region, which has hosted different civilisations from ancient times to the present day, is the ancient city of Knidos. Knidos is strategically located on the Bozburun peninsula, where the Aegean and the Mediterranean Sea intersect. It was a commercially, culturally and geopolitically significant city in ancient times. Archaeological excavations and research in Knidos attracted the attention of Western researchers from the 18th century, and the first excavations were carried out by Sir Charles Newton in 1858. Today, archaeological excavations are continued by scientists.

The arrival of the Turks to the region was initiated by the *uç beys* of the Anatolian Seljuks, and a state was established in the region by the name of the Beylik of Menteşeöğlu. The Datça Reşadiye Mosque in Muğla, which is mainly known for the works of the Beylik of Menteşe, draws attention as a significant structure from this period. The grave tradition of the Turks was continued in the vicinity of Muğla as in all geographies where they ruled. Gravestones belonging to the Beylik of Menteşe and Ottoman period in the *hazîre*, fenced cemeteries, of various mosques and independent cemeteries have been studied and published by different researchers.

Datça and its surroundings, located in the southwest of Anatolia, have been home to different civilisations from ancient times to the present day. The region, primarily known for the ancient city of Knidos, is home to various works of Turkish culture and art from the period of the Beylik of Menteşe.

The tradition of burial and funeral in Turkish culture is continued with gravestones in the cemeteries in the region. Twenty-six gravestones that we identified in the cemetery of Cumalı village of Datça district, which is the basis of our study, are examined within this framework. It was determined that these specific stones are mostly headstones. The gravestones we examined as 'Cumalı gravestones' are discussed in detail and evaluated within the scientific methods and techniques in the field of art history.

The gravestones in Cumalı cemetery are generally made of stone and marble. The analysed graves are grouped into four different types. These are analysed as framed, high-framed, earthen graves and indeterminate ones. The graves that are generally framed are surrounded by block stones. The forms of the gravestones are vertically rectangular and horizontally cross-sectioned with *serpuş*, the shape and design on the top of the Ottoman headstones. Six of these graves belong to women and six to men. In addition, there are five graves determined to have missing or fallen *serpuş*.

The inscription sections on the main frame of the gravestones were created using stone carving techniques. On the pediment part, *serlevha*, the heading, is usually enclosed in a cartouche, and the surface of the main body consists of requests to people, requests to God, status, profession, names and nicknames, ancestry, *Fâtiha* and finally, the date of death.

Eleven of the headstones analysed belong to men and fifteen to women. Six of the stones belonging to men have *sarık*, a form of turban, carved on stone; three of them have fallen off and one of them has a triangular-shaped top and the other one has a flat top. Of the fifteen headstones belonging to women, six have *serpuş* carved as high-collar *hotoz*, a traditional headdress. Two have fallen off, four have triangular tops, two have sliced tops and one has a floral top.

There are floral ornaments on the headstones and footstones of the gravestones. The motifs used are generally acanthus/thistle on the top and tree of life on the pediments of the headstones of the graves belonging to women, while cypress motifs are used on the footstones of the graves belonging to men. In addition, cypress motifs are used on the footstones of the two women's and men's graves. The techniques of embossing and engraving were preferred in the motif-making process.

The earliest of the twenty-six samples of gravestones examined in the Cumalı cemetery belongs to Rahime *kadın*, dating back to the late 18th century (1794 AD). The latest is the tombstone belonging to Aişe *kadın*, dated to the early 20th century (1912 AD).

In conclusion, the gravestones in Cumalı cemetery are historical documents that allow us to establish a connection between the past and the future, and it is our greatest wish that they are carefully preserved and maintained.

In this work, the gravestones in the cemetery of Cumalı village of Datça district are examined. The stones are discussed in detail as headstones and footstones and are listed chronologically. In addition, the types of headstones were grouped as the gravestones of women and men. The inscriptions on the headstones are analysed and the owners of the tombs are disclosed. Headstones and footstones are compared according to their shapes and ornaments. The study aims to reveal how long people in the region have existed.

Giriş

Antik Çağdan günümüze tarihi, kültürel ve ticari hayatın yoğun olduğu Datça ve çevresi jeopolitik bir öneme sahip olmuştur¹. Knidos Antik Kenti ile tanınan coğrafya 18. yüzyıldan itibaren batılı araştırmacılar ve seyyahların dikkatini çekmiştir². M.S. 8. yüzyılda Arap fetihlerinin etkisinde kalan bölge Bizans döneminde piskoposluk merkezi olma özelliğini M.S. 12. yüzyıla kadar sürdürmüştür³. Bölgede ilk Türk yerleşmeleri Menteşe Beyliği ile başlamış olup bu döneme ait kiliseden çevrilen Hızırşah Camii bunlardan birisi olup Cumalı mezarlığı içinde yer almaktadır⁴. Bir diğer yapıda Reşadiye Camii olup Osmanlı dönemine aittir. Sekizgen kubbe kasnağı ve kare planlı tek kubbeli bir yapı olarak Erken Osmanlı dönemi özelliklerini göstermektedir. Cami oldukça sade ve fazla büyük ölçülerde olmayan bir yapı olmamasına karşılık bu özelliklerinden dolayı önemli bir eserdir.

Bunun dışında Kanuni Sultan Süleyman'ın Rodos adasını fethi için kullandığı güzergahta menzil külliyesi bulunmaktadır⁵. Datça ve çevresi 18. ve 19. yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nin Aydın vilayetine bağlı bir kaza iken daha sonraki yıllarda nahiye olduğu bilinmektedir⁶. Ayrıca Datça'nın bağlı olduğu Muğla il merkezinde de Osmanlı dönemi cami ve mescitleriyle birlikte şehir içi hanları ve mezarlıklar da yer almaktadır⁷.

Tarihi belge niteliği taşıyan mezar taşlarının üzerinde ölen kişiye ait bilgilerin bulunması açısından önemlidir. Türklerde de tarih boyunca ölü gömme adetleri önce Şamanizm inancı daha sonra İslam inancına bağlı olarak sürdürülmüştür. İslam inancına göre Türklerdeki anıtsal mezar geleneğinin aksine sadece ölünün kimliğini belirtmek amacıyla mezarların başına yazıtlı taşların konulması yeterli olmuştur. Bu taşlarda da ölen kişinin adı, nereli olduğu, mesleği ve cinsiyetinin yanında nasıl öldüğü ve ölüm tarihlilerinin verildiği görülmektedir. Bu ifadeler sadece baş taşlarında bulunmakta olup ayak taşları ise oldukça sade olsa da bazı ayak taşlarında selvi motifleri işlenmiştir. Bu geleneğe bağlı olarak Muğla çevresindeki İslam dönem mezarlıklarında benzer uygulamalar görülmektedir.

Bu çalışma Datça Yazı Köyüne bağlı Cumalı Mahallesi'ndeki mezar taşlarını kapsamaktadır. Mezarlıkta bulunan taşlar 18.yüzyılın sonu 20.yüzyılın başlarından kalma örneklerdir. Mezarlıkta 26 adet mezar baş taşı ve 4 adet ayak taşı tespit edilmiştir. Bunlardan 11 adedi erkek, 15 adedi kadın mezar taşıdır. Daha çok erkek baş taşları sarıklı, kadın baş taşları ise hotoz başlıklıdır.

Yöntem

Muğla İli Datça ilçesine bağlı olan Cumalı köyünde yapılan saha çalışmasında tespit edilen mezarlığın içinde 26 adet örnek bulunmuştur. Bölgede yapılan çalışmalarda bu mezar taşlarının toplu bir değer-

¹Derviş Ozan Tozluca ve Ertekin Mustafa Doksanaltı, "A Group of Protogeometric and Geometric Pottery Found in Knidos," *ANODOS Studies Of The Ancient World* 14 (2019), 223-224.

²Christine Bruns Özgan, *Knidos. A Guide to The Ancient Site* (Konya: Aktüel Arkeoloji Yayınları, 2018), 12-13; Ertekin Mustafa Doksanaltı, İbrahim Karaoğlu ve Derviş Ozan Tozluca, *Knidos Denizlerin Buluştuğu Kent* (Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları, 2018), 15-16.

³Ertekin Mustafa Doksanaltı, *Kariyalılar Denizcilerden Kent Kuruculara* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2020), 394,395.

⁴İlker Mete Mimiroğlu, "Datça Hızırşah Kilisesi," *İSTEM* 33 (2019), 151.

⁵Kanuni Sultan Süleyman'ın İstanbul'dan yola çıkıp Bursa-Aydın-Muğla ve Marmaris'te son bulan Rodos seferi güzergahının son ikinci halkasında yer alan Bozüyük Külliyesi yer almaktadır. Bk. Paul Wittek, *Menteşe Beyliği 13-15 inci Asırda Garbi Küçük Asya Tarihine Ait Tetkik* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1999), 102-109., Osman Kunduracı, "Muğla-Yatağan İlçesi Bozüyük Kasabası Hanyeri Camii Hakkında Düşünceler" (VII. Uluslararası Türk Kültürü, Sanatı ve Kültürel Mirası Koruma Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Bakü, 26-29 Haziran 2013).

⁶Tahir Sezen, *Osmanlı Yer Adları -Alfabetik Sırayla* (Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2006), 195. Bk. Pars Tuğlacı, *Osmanlı Şehirleri* (İstanbul: Milliyet yayınları, 1985), 249-251.

⁷Şakir Çakmak, *Muğla Camii ve Mescitleri* (Muğla: Muğla Belediyesi Kültür Yayınları, 2013), 10-12.

lendirilmesinin yapılmadığı dikkati çekmiştir. Bu sebeple literatür araştırması yapılmış olup çalışmaya karar verilmiştir.

Arazi çalışmasında bölgede birden fazla köyde mezarlıklar tespit edilmiştir. Cumalı Köyündeki Hızırşah Mescidinin haziresi içinde yer alan taşlar ile çalışma sınırlandırılmıştır. 2023 Ağustos ayında taşlar yerinde incelenmiş olup kitabeli ve sağlam durumdakiler ele alınmıştır.

Çalışmada taşların fotoğrafları tarafımızdan çekilmiş olup ölçüleri alınmıştır. Bazı taşların ise eskizleri alınarak daha rahat okunması sağlanmıştır. Yerinde yazılan gözlem fişlerine bağlı kalınarak tanımlamaları yapılmıştır. Arşivlenen fotoğraflarla birlikte kataloglar oluşturularak yazım aşamasına geçilmiştir.

Katalog şeklinde tanımlanan baş taşlarının günümüz Türkçesi ve Osmanlı Türkçe 'sindeki kitabe metinlerine de yer verilmiştir. Katalog numaralı ise Cumalı Köyünün kısaltması olup C-1 şeklinde numara verilerek taşlar kronolojik tarih sırasına göre dizilmiştir. İncelenen taşların bazıları daha önce yapılan çalışmalarda yer aldığı görülmüştür⁸.

Değerlendirme kısmında oluşturulan alt başlıklar, arazi çalışmasında elde edilen veriler eşliğinde tanımlanarak bugüne kadar mezar taşı konusunda ayrıntılı tasnifleyen Prof. Dr. Halit Çal ile Gazanfer İltar'ın⁹ yapmış oldukları çalışmalarda belirledikleri başlıklar esas alınarak yapılmıştır. Çal'ın yaptığı tipolojide öncelikle mezar taşları başlık tiplerine göre ayrılmıştır. Ayrılan bu başlıklar kadın ve erkek başlıkları şeklinde detaylı bir şekilde incelenmiş olduğu görülmektedir. Erkeklerde sarıklı, kavuklu, fesli şeklinde gruplandırılırken kadınlarda ise sadece hotoz başlıklı olanlar ele alınmıştır. Kitabe yüzeylerinde yer alan metin bölümlerinde ise ölen kişinin meslek, unvan, istek ve dualar gibi kalıplara yer verilmiş olup Cumalı mezar taşları da bu tasniflere göre değerlendirilmiştir.

Bu yöntemle yola çıkılarak taşlar kendi içinde ve farklı bölgelerde benzerleri ile karşılaştırmaları yapılarak tablo şeklinde de dökümü verilmiştir. Sonuç bölümünde ise bu çalışma kısaca özetlemiş olup kullanılan kaynaklar da alfabetik sıraya göre son bölüme eklenmiştir.

⁸Namık Açıkgöz, *Datça Mezar Taşları ve Kitabeleri* (Muğla: Balıkaşiran Yayınları, 2005). Adı geçen eserde okunan mezar taşlarında bazı düzeltmelere gidilmiş olup tarafımızdan güncel hali konulmuştur.

⁹Halit Çal ve Gazanfer İltar, *Giresun İli Osmanlı Mezar Taşları* (Ankara: Giresun Valiliği Yayınları, 2011).

1. Katalog

1. Katalog

Katalog No: C-1 Resim No: 1 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Çerçeveli Mezar Mezar Taşı Formu: ❖ Baş Taşı: Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, kadın başlıklı ❖ Ayak Taşı: - ❖ Başlık Türü: Hotoz Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 90×30×10 ❖ Ayak Taşı: - Mezar Taşı Malzemesi: Taş Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Rahime kadın Tarihi: Hicri: 1208, Miladi: 1794	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ Ziyaretten murad duadır ❖ Bugün bana ise yarın sanadır ❖ Merhume ve mağfure Leha ❖ Rahime kadın bint el kadı ❖ İsmail Ağa Ruhiçun ❖ el- Fatiha - Sene 1208	Kitabe Metni: زيارتدن مراد دعادر بوكون بگا اسه يارن سكادير مرهوم و مغفور لها راهيمه قادن بنت القاضى اسماعيل اغا روهيچون الفاتحه سنة ١٢٠٨
Tanım ve Kompozisyon: Çerçeveli mezarın baş taşı düşey dikdörtgen biçimli olup gövde ve başlık kısmından oluşmaktadır. Hotoz başlıklı olan taşın boyun kısmı yukarıya doğru daralarak üst bölümü yuvarlak tablalı bir başlık ile sonlanmaktadır. Gövde yüzeyindeki metin bölümü altı satırdan oluşmaktadır. Tarih ve Fatiha bölümleri ise kartuş içine alınmıştır. Mezarın ayak taşı tespit edilememiştir. Kitabesine göre mezar, M. 1794 tarihinde vefat eden Kadı İsmail Ağanın kızı Rahime kadına aittir.	

Katalog No: C-2 Resim No: 2 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Çerçeveli Mezar Mezar Taşı Formu: ❖ <u>Baş Taşı:</u> Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, erkek başlıklı ❖ <u>Ayak Taşı:</u> - Başlık Türü: Sarık Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 88×30,5×9 ❖ Ayak Taşı: - Mezar Taşı Malzemesi: Taş Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: İbrahim Tarihi: Hicri: 1208, Miladi: 1794	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ Ziyaretten murad heman duadır ❖ Bugün bana ise yarın sanadır ❖ Merhum ve mağfur leh ❖ İbrahim İbn el- Hacı Mustafa ❖ Ruhiçun el- Fatiha ❖ Sene 1208	Kitabe Metni: زيارتن مراد همان دادر بوگون بكايسه يارين سكاير مرحوم و مغفور له ابراهيم ابن الحاحي مصطفى روحچون الفهتحة سنه ١٢٠٨
Tanım ve Kompozisyon: Çerçeveli mezarın baş taşı düşey dikdörtgen biçimlidir. Oval tipte bir serpuş biçimine sahip olan sarık başlık sağa eğimli düşey dilimli olup enlemesine sarılmış ve tepesi düz tutulmuştur. Gövde üzerinde altı satırlık yazı kuşağı yer almaktadır. Alt kısımda verilen tarih bölümü ise kartuş içine alınmıştır. Ayak taşı ise tespit edilmemiştir. Kitabesine göre mezar, M. 1794 tarihinde vefat eden el-Haç Mustafa oğlu İbrahim'e aittir.	

Katalog No: C-3 Resim No: 3 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Çerçeveli Mezar Mezar Taşı Formu: ❖ Baş Taşı: Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, başlıklı ❖ Ayak Taşı: - Başlık Türü: Belirsiz Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 67,5×27×8 ❖ Ayak Taşı: - Mezar Taşı Malzemesi: Taş Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Ahmed Tarihi: Hicri: 1208, Miladi: 1794	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ Hüve'l-Hallaku'l-Baki ❖ Ziyaretten Murad heman bir duadır ❖ Bugün bana ise yarın sanadır ❖ Merhum ve mağfur leh Ahmed İbn ❖ Mağribi Mustafa Ruhiçun ❖ el-Fatiha sene 1208	Kitabe Metni: هو الحلاق الباقي زيارتن مراد همان بر دعادير بوگون بکا اسه يارين سكادير مرحوم و مغفور له احمد ابن مقربى مصطفى رويچون الفاتحه سنه ١٢٠٨
Tanım ve Kompozisyon: Mezarlığın doğusunda yer alan çerçeveli toprak tip mezarın baş taşı düşey dikdörtgen biçimlidir. Kök, gövde ve başlık olarak üç bölüme ayrılmıştır. Kök bölümünün bir kısmı toprağa gömülü olup gövde ve başlık ile sonlanmaktadır. Başlık tipi bilinmemekte olup yerinde tespit edilememiştir. Gövde yüzeyinde altı satırlık bir yazı kuşağı yer almaktadır. Serlevha ve tarih bölümü kartuş içine alınmıştır. Ayak taşı ise yerinde mevcut değildir. Kitabesine göre mezar, M. 1794 tarihinde vefat eden Mağribi Mustafa'nın oğlu Ahmed'e aittir.	

Katalog No: C-4 Resim No: 4 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Belirsiz Mezar Taşı Formu: ❖ Baş Taşı: Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, kadın başlıklı Ayak Taşı: - Başlık Türü: Hotoz Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 76×25,5×10,5 ❖ Ayak Taşı: - Mezar Taşı Malzemesi: Mermer Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Hatice kadın Tarihi: Hicri: 1208, Miladi: 1794	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ Hüve'l-Hallak'ul-Baki ❖ Ziyaretten murad heman bir duadır ❖ Bugün bana ise yarın sanadır ❖ Merhume ve mağfure leha Hatice ❖ Kadın bint el-hacı Muhammed Ruhiçun ❖ el-Fatiha sene 1208	Kitabe Metni: هو الحلاق الباقي زيارتدن مراد همان بر دعاير بوكون بكا اسه يارين سكاير مرهوم و مغفور لها حظيجه قدين بنت الحاحي محمد روحون الفاتحه سنه ١٢٠٨
Tanım ve Kompozisyon: Mezarlığın doğusundaki bir ağaç altında bağımsız bir şekilde bulunan taşın baş taşı olduğu görülmektedir. Mezar tipi belirsiz olan taşın ayak taşı mevcut değildir. Hotoz türünde olan başlık uzun boyundan düz yüzeyli bir tabla ile sonlanmaktadır. Kök, gövde ve başlıktan oluşan taşın metin bölümü altı sıra halindedir. Serlevha bölümü kartuş içine alınmıştır. Yukarıya doğru uzanan boyun bölümünün üstü yuvarlak bir tabla ile sonlanmaktadır. Ayak taşı yerinde mevcut değildir. Kitabesine göre mezar, M. 1794 tarihinde vefat eden el-Hacı Muhammed kızı Hatice kadına aittir.	

Katalog No: C-5 Resim No: 5 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Çerçeveli Mezar Mezar Taşı Formu: ❖ Baş Taşı: Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, kadın başlıklı - Ayak Taşı: - Başlık Türü: Hotoz Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 86×22,3×11,5 ❖ Ayak Taşı: - Mezar Taşı Malzemesi: Mermer Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Ümmühan kadın Tarihi: Hicri: 1209, Miladi: 1795	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ Hüve'l-Hallak'ul-Baki ❖ Merhume ve mağfure leh el-muhtaç ❖ İlla Rahmeti Rabbi'l Gafur - Ümmühan Bint ❖ Mağribi Ahmed Ruhiçun ❖ el-Fatiha ❖ Sene 1209¹⁰	Kitabe Metni: هو الحلاق البقي مرحوم ومغفور له المحتاج الى رحمة ربه الغفور امهان البنت مقربلى احمد روجيچون الفاطحه سنة ١٢٠٩
Tanım ve Kompozisyon: Mezarlığın doğu cephesinde yer alan çerçeveli mezara ait olan taş, düşey dikdörtgen biçimlidir. Hotoz türünde olan başlık, uzun bir boyundan geçilerek düz tabla ile sonlanmaktadır. Kök, gövde ve başlıktan oluşmaktadır. Kök kısmı dışarıda olup gövde yüzeyinde altı sıra yazı kuşağı yer almaktadır. Serlevha ve tarih bölümleri kartuş içine alınmıştır. Ayak taşı ise tespit edilememiştir. Kitabesine göre mezar, M. 1795 tarihinde vefat eden Mağribi Ahmed kızı Ümmühan'a aittir.	

10

¹⁰Namık Açıkgoz'un "Datça Mezar Taşları ve Kitabeleri" adlı eserinde Ümmühan kadına ait olan taşın tarihi 1209 olması gerekirken 1219 tarihli olarak okunmuştur. Açıkgoz, *Datça Mezar Taşları*, 159.

Katalog No: C-6 Resim No: 6 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Çerçeveli Mezar Mezar Taşı Formu: ❖ Baş Taşı: Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, erkek başlıklı ❖ Ayak Taşı: - Başlık Türü: Sarık Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 93,5×24,5×8 ❖ Ayak Taşı: - Mezar Taşı Malzemesi: Mermer Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Ahmed Tarihi: Hicri: 1209, Miladi: 1795	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ Hüve'l-Hallak'ul-Baki ❖ Merhum ve mağfur leh el-muhtaç ❖ İlla Rahmeti Rabbi'l Gafur - Ahmed ❖ İbn el-hac Muhammed mağribi - Ruhiçun ❖ el-Fatiha sene 1209	Kitabe Metni: هو الحلاق الباقي مرحوم و مغفور له المحتاج الى رحمة ربه الغفور احمد ابن الحاجي محمد مغربي روحه حيون الفاطحه سنه ١٢٠٩
Tanım ve Kompozisyon: Mezarlığın doğusunda bulunan ve çerçeveli olan mezarın baş taşı düşey dikdörtgen biçimlidir. Kök, gövde ve başlıktan oluşmaktadır. Oval biçimli olan sarık başlık, sağa eğimli düşey dilimli olup enlemesine dilimlenmiş ve tepesi düz tutulmuştur. Gövde yüzeyinde beş satırlı bir metin bölümü yer almaktadır. Serlevha ve tarih bölümü kartuş içine alınmıştır. Mezarın ayak taşı tespit edilememiştir. Kitabesine göre mezar, M. 1795 tarihinde vefat eden el-Hac Muhammed oğlu Ahmed'e aittir.	

Katalog No: C-7 Resim No: 7 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Toprak Mezar Mezar Taşı Formu: ❖ <u>Baş Taşı:</u> Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, başlıklı ❖ <u>Ayak Taşı:</u> - Başlık Türü: Belirsiz Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 55,5×24×10 ❖ Ayak Taşı: - Mezar Taşı Malzemesi: Mermer Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Emine kadın Tarihi: Hicri: 1209, Miladi: 1795	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ Hüve'l-Hallak'ul-Baki ❖ Ziyaretten Murad heman bir duadır ❖ Bugün bana ise yarın sanadır ❖ Merhum ve mağfur leha Emine kadın ❖ Bint Edirneli Halil Ruhiçun ❖ el-Fatiha sene 1209	Kitabe Metni: هو لخالق الباقي زيارتدن مراد همان بر دعادير بوكون بكا يسه يارين سكادير مرحوم و مغفور لها امينه قدين بنت اديرنه ... روحچون الفاطحه سنه ١٢٠٩
Tanım ve Kompozisyon: Toprak tipinde olan mezarın baş taşı düşey dikdörtgen biçimlidir. Kök, gövde ve başlık bölümünden oluşan taşın başlığı yerinde değildir. Boyun kısmı ise yukarıya doğru devam etmekte ve bir başlık ile sonlanmaktadır. Başlığı yerinde olamayan taşın, metin kısmının okunmasıyla bir kadına ait ve bundan dolayı başlık tipinin hotoz olduğu düşünülmektedir. Gövde üzerinde altı satırlı metin bölümü yer almaktadır. Ayak taşı tespit edilememiştir. Serlevha bölümü kartuş içine alınmıştır. Kitabesine göre mezar, M. 1795 tarihinde vefat eden Edirneli Halil kızı Emine kadına aittir.	

Katalog No: C-8 Resim No: 8 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Çerçeveli Mezar Mezar Taşı Formu: ❖ Baş Taşı: Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, başlıklı ❖ Ayak Taşı: - Başlık Türü: Belirsiz Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 74,5×23,5×9 ❖ Ayak Taşı: - Mezar Taşı Malzemesi: Mermer Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Zeyneb Tarihi : Hicri: 1210, Miladi: 1796	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ Hüve'l-Hallak'ul-Baki ❖ Ziyaretten Murad heman bir duadır ❖ Bugün bana ise yarın sanadır ❖ Merhum ve mağfur leha Zeyneb bint el-hacı Süleyman Bey Ruhiçun ❖ el-Fatiha sene 1210	Kitabe Metni: هو اخلق الباقي زيارتدن مراد همان بر دعاير بوكون بكا اسه يارين سكاير مرحوم و مغفور لها زينب بنت الحاجي سليمان بكى رويچون الفاتحه سنه ١٢١٠
Tanım ve Kompozisyon: Mezarlığın güneydoğu köşesinde yer alan çerçeveli mezarın baş taşı düşey dikdörtgen biçimlidir. Kök, gövde ve başlık bölümlerinden oluşmaktadır. Kök kısmı dışarda olan taşın gövde yüzeyinde beş satır halinde bir metin bölümü bulunmaktadır. Serlevha, tarih ve Fatiha kalıpları kartuş içine alınmıştır. Boyun kısmı ise daralarak yukarıya doğru devam etmekte olup başlık kısmı yerinde değildir. Ancak metin kısmının okunmasından dolayı mezarın bir kadına ait olduğu ve bu nedenle başlık tipinin hotoz olma ihtimalinin olduğu düşünülmektedir. Mezarın ayak taşı tespit edilememiştir. Kitabesine göre mezar, M 1796 tarihinde vefat eden el-Haç Süleyman Bey kızı Zeyneb hanıma aittir.	

Katalog No: C-9 Resim No: 9 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Çerçeveli Mezar Mezar Taşı Formu: ❖ Baş Taşı: Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, erkek başlıklı ❖ Ayak Taşı: Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, başlıksız, üçgen tepelikli Başlık Türü: Sarık Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 120,5×36×10,5 ❖ Ayak Taşı: 128×35×8,5 Mezar Taşı Malzemesi: Mermer Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Hacı Süleyman Tarihi: Hicri: 1210, Miladi: 1796		
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ Ziyaretten Murad heman ❖ Bir duadır. Bugün bana ise ❖ Yarın sanadır. Merhum ve mağfur ❖ Hacı Süleyman İbn Hacı Mehmed ❖ Mağribi Ruhiçun el-Fatiha ❖ Sene 1210	Kitabe Metni: زيارتكن موراد همان بر دو عادير بوكون بنه ايسه يارون سنهدير مرحوم و مغفور حاجي صابمان ابني حاجي محمد مغربي روي اچون الفاتحه سنه ١٢١٠	
Tanım ve Kompozisyon: Mezarlığın güneydoğu köşesinde yer alan çerçeveli mezarın baş taşı düşey dikdörtgen biçimli olup ayak taşı ise aşağıdan yukarıya doğru genişleyen bir biçimde yapılmıştır. Baş taşı kök, gövde ve başlık olarak üç bölüme ayrılmıştır. Kök kısmı topraktan hafif dışa çıkmış olup belirgindir. Sarık başlığa sahip olan taşın boyun kısmı yukarıya doğru daralarak makdem adı verilen düşey ince dilimli sarıkla sonlanmaktadır. Gövde yüzeyinde altı satır halinde yer alan metin bölümü bulunmaktadır. Tarih kısmı bir kartuş içerisinde verilmiştir. Ayak taşı; aşağıdan yukarıya doğru genişlemekte ve üçgen bir tepelikle sonlanmaktadır. Taş yüzeyine selvi motifi işlenmiştir. Kitabesine göre mezar, M. 1796 tarihinde vefat eden Hacı Mehmet oğlu Hacı Süleyman'a aittir.		

Katalog No: C-10 Resim No: 10 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Çerçeveli Mezar Mezar Taşı Formu: ❖ Baş Taşı: Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, kadın başlıklı Ayak Taşı: - Başlık Türü: Hotoz Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 109,5×23×10,5 ❖ Ayak Taşı: - Mezar Taşı Malzemesi: Mermer Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Aişe kadın Tarihi: Hicri: 1213, Miladi: 1799	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ Ziyaretten Murad ❖ Heman bir duadır. ❖ Bugün bana ise yarın ❖ Sanadır merhume ❖ Ve mağfure Aişe kadın ❖ İbn Hacı İbrahim Ruhiçun el- Fatiha Sene 1213	Kitabe Metni: ذيارتن موراد همان بر دو عاديير بوكون بنه ايسه يارين سنه دير مرحوم و مغفور عيشه قادون ابني حاجي ابراهيم روحي ايچون الفاتحه سنه ١٢١٣
Tanım ve Kompozisyon: Mezarlığın doğusunda bulunan çerçeveli mezarın baş taşı düşey dikdörtgen biçimlidir. Kök, gövde ve başlık bölümlerinden oluşan baş taşı hotoz başlıklıdır. Uzun bir boyun ile geçilen düz yüzeyli tablalı bir başlıkla sonlanmaktadır. Metin bölümü ince şeritler halinde altı satıra ayrılmıştır. Altıncı bölüme üç satır birlikte yerleştirilmiştir. Kök kısmı ise uzun olup toprak dışındadır. Ayak taşı tespit edilememiştir. Kitabesine göre mezar, M. 1799 tarihinde vefat eden Hacı İbrahim kızı Aişe kadına aittir.	

Katalog No: C-11 Resim No: 11 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Çerçeveli Mezar Mezar Taşı Formu: ❖ <u>Baş Taşı:</u> Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, başlıklı ❖ <u>Ayak Taşı:</u> - Başlık Türü: Belirsiz Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 52×24×11 ❖ Ayak Taşı: - Mezar Taşı Malzemesi: Mermer Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Osman Tarihi: Hicri: 1218, Miladi: 1804	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ Merhum ve mağfur leh ❖ Osman bin el-Hacı ❖ Süleyman Ruhiçun ❖ el-Fatiha sene 1218	Kitabe Metni: مرحوم و مغفور له عسمان ابن الحاجي سليمان رويحون الفتاحه سنه ١٢١٨
Tanım ve Kompozisyon: Mezarlığın güneyinde bulunan çerçeveli mezarın baş taşı düşey dikdörtgen biçimlidir. Gövde ve başlık bölümlerinden oluşan taşın başlık tipi belirlenememiştir. Boyun kısmı yukarıya doğru daralan taşın başlığa oturan bölümü yerinde olmayıp oval şekilde sonlanmaktadır. Gövde üzerinde yer alan metin bölümü dört satırdan oluşmaktadır. Ayak taşı tespit edilememiştir. Kitabesine göre mezar, M. 1804 tarihinde vefat eden el Hacı Süleyman oğlu Osman'a aittir.	

Katalog No: C-12 Resim No: 12 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Yüksek çerçeveli Mezar Mezar Taşı Formu: ❖ Baş Taşı: Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, başlıksız, üçgen tepelikli ❖ Ayak Taşı: Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, başlıksız, sivri kemer tepelikli Başlık Türü: Başlıksız Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 58,5×29,5×10 ❖ Ayak Taşı: 50×24,5×8 Mezar Taşı Malzemesi: Mermer Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Nuriye Hanım Tarihi: Hicri: 1225, Miladi: 1811	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ ...el-Hay sene 1225 ❖ ecel geldi ana olmaz aman ❖ Cürmünü afveylesun Rabbi'l Mennan ❖ Hacı Şamlı zade Mehmed ❖ Kerimesi Nuriye Hanım ❖ Ruhuna Fatiha	Kitabe Metni: ...الحى سنة ١٢٢٥ اجل كلى اكا اولماز امان جرمون عفو ايلسون رب المنان حاجى شامى زاد ماحمد كريمسى نورىا حاتم روحنه فاتحه
Tanım ve Kompozisyon: Mezarlığın güneyinde yer alan yüksek çerçeveli mezarın baş ve ayak taşı aşağıdan yukarıya doğru genişleyen bir biçime sahiptir. Üçgen tepelikli olan baş taşının metin kısmı beş bölümlüdür. İkinci bölümde iki cümle birlikte yer alır. Serlevha, tarih ve Fatiha kalıpları kartuş içerisinde verilmiştir. Ayak taşı; düşey dikdörtgen biçimli, sivri kemer tepelikli olarak yapılmıştır. Gövde üzerine selvi motifi kazıma tekniği ile işlenmiştir. Kitabesine göre mezar, M. 1811 tarihinde vefat eden Hacı Şamlı zade Mehmed kızı Nuriye hanıma aittir.	

Katalog No: C-13 Resim No: 13 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Çerçeveli Mezar Mezar Taşı Formu: ❖ Baş Taşı: Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, başlıksız, dilimli kemer tepelikli ❖ Ayak Taşı: - Başlık Türü: Başlıksız Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 85,5×33,5×5 ❖ Ayak Taşı: - Mezar Taşı Malzemesi: Mermer Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Ümmühan kadın Tarihi: Hicri: 1231, Miladi: 1816	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ Hüve'l-Baki ❖ Şu cihanda nuş idim ecel şerbeti ❖ Yarab ihsan eyle kuluna Rahmet ❖ Niğmet kıl nasib eyle cenneti ❖ Ümmühan kadın bint el-Hac ❖ Ahmet Ruhiçun el-Fatiha ❖ Sene 1231	Kitabe Metni: هو الباقي شو جهانده صوش اياديم اجل شربتي ياراب احسان ايلي قلوکار حمتي ننغمت قيل نصيب ايلي جنئي امهان قدين بنت الحاج عهاث روحیچون الفاتحه سنه ۱۲۳۵
Tanım ve Kompozisyon: Mezarlığın doğusunda bulunan çerçeveli mezarın baş taşı aşağıdan yukarıya doğru genişleyen bir biçime sahiptir. Gövde ve tepelik bölümünden oluşan taşın başlık bölümü dilimli kemer tepeliklidir. Beş dilime ayrılan tepeliğin alınlık kısmında yarım daire kemerli kartuş içine alınmış serlevha bölümü yer almaktadır. Gövde yüzeyinde yer alan metin bölümü ise yedi satırdan oluşmaktadır. Ayak taşı tespit edilememiştir. Kitabesine göre mezar, M. 1816'da vefat eden el-Hac Ahmed kızı Ümmühan kadına aittir.	

Katalog No: C-14 Resim No: 14 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Çerçeveli Mezar Mezar Taşı Formu: ❖ Baş Taşı: Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, başlıksız, dilimli kemer tepelikli ❖ Ayak Taşı: - Başlık Türü: Başlıksız Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 69×33×6 ❖ Ayak Taşı: - Mezar Taşı Malzemesi: Mermer Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Hatice Tarihi: Hicri: 1233, Miladi: 1818	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ Hüve'l-Baki ❖ Ziyaretten Murad bir duadır ❖ Bugün bana ise yarın sanadır ❖ Merhume Hatice bint ❖ el-Hac Muhammed Ruhiçun ❖ Sene 1233	Kitabe Metni: هو الباقي ذيارتن مرد بر دعادير بوكون بنا يسه يرين سكادير مرحوم حديجيه بنت الحاجي محمد روحيجون سنة ١٢٣٣
Tanım ve Kompozisyon: Mezarlığın güneydoğusunda yer alan çerçeveli mezarın baş taşı aşağıdan yukarıya doğru genişleyen bir biçimdedir. Dilimli kemer tepelikli olan baş taşının serlevha bölümü kartuş içerisine alınmıştır. Gövde üzerindeki metin bölümü altı satırdan oluşmaktadır. Ayak taşı tespit edilmiştir. Kitabesine göre mezar, M. 1818' de vefat eden el-Hac Muhammed kızı Hatice'ye aittir.	

Katalog No: C-15 Resim No: 15 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Çerçeveli Mezar Mezar Taşı Formu: ❖ <u>Baş Taşı:</u> Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, başlıksız, düz ❖ <u>Ayak Taşı:</u> - Başlık Türü: Başlıksız Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 66,5×21×18,5 ❖ Ayak Taşı: - Mezar Taşı Malzemesi: Taş Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Hacı Ahmed Tarihi: Hicri: 1270, Miladi: 1854	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ Hacı Ahmed ❖ Ruhu için ❖ Fatiha sene 1270	Kitabe Metni: حاجی احمد روحو ایچون فاتحه سنه ۱۲۷۰
Tanım ve Kompozisyon: Mezarlığın güneyindeki çerçeveli olan mezarın baş taşı düşey dikdörtgen biçimde olup düz biçimli bir taş ile sonlanmaktadır. Devşirme malzemeden yapılan taşın metin bölümü üç satırlıdır. Mezarın ayak taşı tespit edilememiştir. Kitabesine göre mezar, M. 1854 tarihinde vefat eden Hacı Ahmed'e aittir.	

Katalog No: C-16 Resim No: 16 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Çerçeveli Mezar Mezar Taşı Formu: ❖ Baş Taşı: Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, başlıksız, üçgen tepelikli ❖ Ayak Taşı: - Başlık Türü: Başlıksız Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 118×17,5×12 ❖ Ayak Taşı: - Mezar Taşı Malzemesi: Taş Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Hüseyin Tarihi: Hicri: 1278, Miladi: 1862	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ Çün ezelden böyle takdir ❖ Eylemişti zül celal ah ile ❖ Tazeliğime doymadım ❖ ..... ❖ İbrahim oğlu ❖ Hüseyin Ruhü ❖ İçün Fatiha ❖ Sene 1278 ❖ Sene 1278	Kitabe Metni: جون از الدن تقدّر ایلمشتی ز لجلی اه ایل تازلیکمی طومدم ..... ابرهم اوغلی حسین روحی ایچون فاتحه سنه ۱۲۷۸ سنه ۱۲۷۸
Tanım ve Kompozisyon: Mezarlığın güneyindeki çerçeveli olan mezarın baş taşı düşey dikdörtgen biçimlidir. Üçgen bir tepelik ile sonlanmaktadır. Devşirme malzemeden yapılan taşın metin bölümü dokuz satırlıdır. Mezarın ayak taşı tespit edilememiştir. Kitabesine göre mezar, M. 1862 tarihinde vefat eden İbrahim oğlu Hüseyin'e aittir.	

Katalog No: C-17 Resim No: 17 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Çerçeveli Mezar Mezar Taşı Formu: ❖ <u>Baş Taşı:</u> Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, başlıksız, bitkisel tepelikli ❖ <u>Ayak Taşı:</u> - Başlık Türü: Başlıksız Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 83×33×6 ❖ Ayak Taşı: - Mezar Taşı Malzemesi: Mermer Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Fatma Tarihi: Hicri: 1287, Miladi: 1871	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ Hüve'l-Hay sene 1287 ❖ El-Hay Ravza-i cennet ❖ Hüseyin kerimesi ❖ Fatma Ruhuna ❖ Fatiha	Kitabe Metni: هو الحى سنة ١٢٨٧ الهى روضى جنات حسينك كريمسى فاطمى روحونه فاتحه
Tanım ve Kompozisyon: Mezarlığın kuzeydoğusuna yakın bir yerde bulunan çerçeveli mezarın baş taşı aşağıdan yukarıya doğru hafifçe genişleyen düşey dikdörtgen biçimlidir. Bitkisel tepelikli alınlığın yüzeyinde stilize palmiye yaprakları yer alır. Palmiye yaprakları aşağıya sarkmış vaziyette işlenmiştir. Gövde üzerindeki metin kısmı ise hafif eğik olup beş satır şeklinde verilmiştir. Tarih bölümü kartuş içerisine alınmıştır. Ayak taşı ise yerinde tespit edilememiştir. Kitabesine göre mezar M. 1871 tarihinde vefat eden Hüseyin kızı Fatma'ya aittir.	

Katalog No: C-18 Resim No: 18 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Çerçeveli Mezar Mezar Taşı Formu: ❖ Baş Taşı: Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, başlıksız, üçgen tepelikli ❖ Ayak Taşı: - Başlık Türü: Başlıksız Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 90×25×12 ❖ Ayak Taşı: - Mezar Taşı Malzemesi: Mermer Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Aişe Tarihi: Hicri: 1314, Miladi: 1897	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ Sene 1314 - Hüve'l-Baki ❖ Şu cihanda nuş ❖ İdim ecel şerbeti ❖ Yarab nasib eyle ❖ Kıl bana rahmeti - Aişe bint - Hüseyin Ruhiçun - el-Fatiha	Kitabe Metni: سنه ١٣١٤ هو الباقي شو جهاند لا قوش اديم اجل شربتي يارب نصب ايله قيل بكار هماتي عاشه بنت حسين روحجون الفاطحه
Tanım ve Kompozisyon: Mezarlığın kuzeydoğusunda bulunan çerçeveli mezarın baş taşı aşağıdan yukarıya doğru hafifçe genişleyen düşey dikdörtgen biçimlidir. Üçgen bir tepelik ile sonlanan taşın alınlık kısmında kartuş içine alınmış küçük bir hayat ağacı işlenmiştir. Gövde üzerindeki metin bölümü beş satır halinde verilmiştir. Beşinci bölüme dört satır birlikte yerleştirilmiştir. Ayak taşı tespit edilememiştir. Kitabesine göre mezar, M.1897 tarihinde vefat eden Hüseyin kızı Aişe 'ye aittir.	

Katalog No: C-19 Resim No: 19 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Çerçeveli Mezar Mezar Taşı Formu: ❖ Baş Taşı: Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, kadın başlıklı - Ayak Taşı: - Başlık Türü: Hotoz Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 95×24×10 ❖ Ayak Taşı: Mezar Taşı Malzemesi: Mermer Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Zeyneb kadın Tarihi: Hicri: 1316, Miladi: 1899	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ Ziyaretten ❖ Murad bir duadır ❖ Bugün bana ise ❖ Yarın sanadır merhume ❖ Ve mağfure leha Zeyneb ❖ Kadın bint Süleyman - Ruhiçun el-Fatiha - Sene 1316	Kitabe Metni: ذیارتدن مراد بر دعادیر بوگون بکا اسه یارین سکادیر مرحوم و مغفور لها زینب قدین بنت سلیمان روحیچون الفاتحه سنه ۱۳۱۶
Tanım ve Kompozisyon: Mezarlığın batısında bulunan çerçeveli mezarın baş taşı düşey dikdörtgen biçimlidir. Hotoz başlıklı olan taş kök, gövde ve başlık bölümlerinden oluşmaktadır. Uzun boyunlu başlık, yukarıya doğru yükselerek en üstte bir tabla ile sonlanmaktadır. Gövde üzerindeki metin bölümü altı satır şeklinde verilmiştir. Kök kısmı ise topraktan dışta olup uzun bırakılmıştır. Ayak taşı ise tespit edilememiştir. Kitabesine göre mezar, M. 1899 tarihinde vefat eden Süleyman kızı Zeyneb kadına aittir.	

Katalog No: C-20 Resim No: 20 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Çerçeveli Mezar Mezar Taşı Formu: ❖ Baş Taşı: Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, erkek başlıklı ❖ Ayak Taşı: Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, başlıksız, sivri kemer tepelikli Başlık Türü: Sarık Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 100×30,5×11 ❖ Ayak Taşı: 70×30,5×10 Mezar Taşı Malzemesi: Mermer Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Hacı Mustafa Tarihi: Hicri: 1316, Miladi: 1899	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ Hüve'l-Baki ❖ Ziyaretten Muradım heman ❖ Bir duadır bugün bana ❖ Yarın sanadır el-merhum¹¹ ❖ Toka Hacı Mustafa İbn Mehmed ❖ Ruhuna el-Fatiha ❖ Sene 1316	Kitabe Metni: هو الباقي زيارتك مراد همان بر دعادير بوكون بكا يارين سكاادر المرحوم طوقه حاجي مصطفى ابن محمد روحنه الفاتحه سنة ١٣١٦
Tanım ve Kompozisyon: Mezarlığın kuzeydoğusunda girişe yakın bir yerde bulunan çerçeveli mezarın baş taşı aşağıdan yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen biçimlidir. Sarık başlıklı olan taşın boyun kısmı kademeli olup kalın düşey dilimler ile sarılmıştır. Gövde üzerindeki metin kısmı yedi satıra ayrılmıştır. Serlevha ve tarih bölümleri ise kartuş içine alınmıştır. Yerinde olan ayak taşı aşağıdan yukarıya doğru genişlemektedir. Sivri bir tepelik ile sonlanan ayak taşının gövde yüzeyinde bir selvi ağacı motifi kazıma tekniği ile işlenmiştir. Kitabesine göre mezar, M. 1899 tarihinde vefat eden Mehmed oğlu Toka Hacı Mustafa'ya aittir.	

11

¹¹Namık Açıkgöz'ün "Datça Mezar Taşları ve Kitabeleri" adlı eserinde *el-merhum* ibaresi okunmamıştır. Açıkgöz, *Datça Mezar Taşları*, 147.

Katalog No: C-21 Resim No: 21 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Çerçeveli Mezar Mezar Taşı Formu: ❖ <u>Baş Taşı:</u> Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, kadın başlıklı ❖ <u>Ayak Taşı:</u> - Başlık Türü: Hotoz Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 67,5×23,5×10,5 ❖ Ayak Taşı: - Mezar Taşı Malzemesi: Mermer Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Emine kadın Tarihi: Hicri: 1320, Miladi: 1903	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ Ziyaretten Murad duadır ❖ Bugün bana ise yarın ❖ Sanadır merhume Ve mağfure leha Emine kadın bint Hacı mağribi Ruhuna el-Fatiha sene 1320	Kitabe Metni: زيارتن مرآت دعادير بوگون بكا اسه يارين سكادير مرحوم و مغفور لها امينه قدين بنت حاجي مغربي روحنه الفاتحه سنه ١٣٢٠
Tanım ve Kompozisyon: Mezarlığın güneydoğusunda bulunan çerçeveli mezarın baş taşı düşey dikdörtgen biçimlidir. Hotoz başlıklı olan taş kök ve gövde bölümlerinden oluşmaktadır. Başlık uzun ve kalın bir boyundan yükselerek en üstte yuvarlak görünümlü bir tabla oluşturmaktadır. Gövde üzerindeki metin kısmı ise ince şeritler halinde üç bölüme ayrılmıştır. Üçüncü bölüme beş satır birlikte yerleştirilmiştir. Ayak taşı tespit edilememiştir. Kitabesine göre mezar, M. 1903 tarihinde vefat eden Hacı Mağribi kızı Emine kadına aittir.	

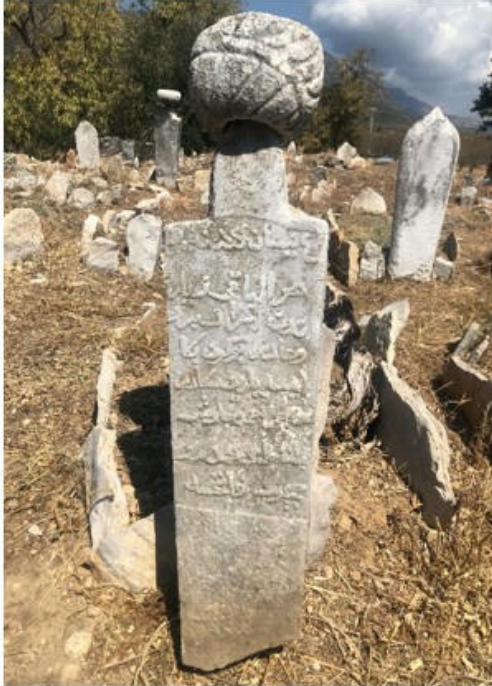
Katalog No: C-22 Resim No: 22 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Belirsiz Mezar Taşı Formu: ❖ Baş Taşı: Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, başlıklı ❖ Ayak Taşı: - Başlık Türü: Belirsiz Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 76,5×21,5×12 ❖ Ayak Taşı: - Mezar Taşı Malzemesi: Taş Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Kâmil Tarihi: Hicri: 1320, Miladi: 1903	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ Sene 1320 ❖ Hüve'l-Baki genç ya ❖ Şımda neler geldi ❖ Başıma akıbet tura ❖ B oldum taş ❖ Dikildi başıma ❖ Murad oğlu Mehmed ❖ Alinin mahdu ❖ Mu Kâmil Ruhuna ❖ el-Fatiha	Kitabe Metni: سنة ١٣٢٠ هو الباقي كنج يا شمس نلر كلری باشمه عاقبت ترا ب اورم طاشی دیکادی باشمه مراد او غلی محمد عاینک محدو می کامیل روحنه الفاتحه
Tanım ve Kompozisyon: Mezarlığın batısında bulunan mezarın tipi belirsizdir. Baş taşı aşağıdan yukarıya doğru hafifçe genişleyen düşey dikdörtgen biçimlidir. Kök, gövde ve başlıktan oluşan taşın başlığı yerinde olmadığı için başlık tipi belirlenememiştir. Gövde üzerindeki metin kısmı ince şeritler halinde on satırlıdır. Tarih bölümü kartuş içinde verilmiştir. Ayak taşı tespit edilememiştir. Kitabesine göre mezar, M. 1903 tarihinde vefat eden Mehmed Ali'nin oğlu Kamil'e aittir.	

Katalog No: C-23 Resim No: 23 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Çerçeveli Mezar Mezar Taşı Formu: ❖ Baş Taşı: Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, başlıksız, üçgen tepelikli ❖ Ayak Taşı: - Başlık Türü: Başlıksız Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 77,5×33×11 ❖ Ayak Taşı: - Mezar Taşı Malzemesi: Mermer Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Aişe Tarihi: Hicri: 1320, Miladi: 1903	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ Sene 1320 Kul-Baki Ziyaretten ❖ Murad heman bir duadır ❖ Bu gün bana ise yar ❖ İn sanadır Kara İbra ❖ Him Oğlu Abdullah ker ❖ İmesi Aişe ruh ❖ İçün Fatiha	Kitabe Metni: سنه ۱۳۲۰ قوالباقی زیارتدن مرادم همان بر دعادیر بوگون بنا ایسه یار ین سکادر قره ابرا حیم اوغلی عبدالله کر یمهسی عاشه رو حیجون فاتحه
Tanım ve Kompozisyon: Mezarlığın kuzeybatısında tespit edilen çerçeveli mezarın baş taşı düşey dikdörtgen biçimli olup aşağıdan yukarıya doğru genişlemektedir. Üçgen tepelikli olan baş taşının alınlık kısmındaki tarih kartuş içine alınmıştır. Gövde yüzeyinde yer alan metin bölümü yedi satırlıdır. Metin kuşağı hafif sağa eğik yazılmıştır. Ayak taşı tespit edilememiştir. Kitabesine göre mezar, M. 1903 tarihinde vefat eden Abdullah kızı Aişe'ye aittir.	

Katalog No: C-24 Resim No: 24 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Çerçeveli Mezar Mezar Taşı Formu: ❖ Baş Taşı: Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, erkek başlıklı ❖ Ayak Taşı: - Başlık Türü: Sarık Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 86×26×3 ❖ Ayak Taşı: - Mezar Taşı Malzemesi: Mermer Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Erkek mezarı Tarihi: Hicri: 1322, Miladi: 1905	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ Sene 1322 ❖ Ta ezelden takdir ❖ Eylemişti Zül ❖ Celal akıllı ❖ İsen al aklını ❖ Başına salunub ❖ Gezeriken bak neler geld ❖ i başıma akıbet turâb ❖ Oldum taş dikildi ❖ .....¹²	Kitabe Metni: سنة ١٣٢٢ تا از لذن تقدیر ایلمشدی ذول جل ال عقلی ا یسک عل عقلی باشکه صالنب کذر ایکن نلر کلد ی باشما عاقبت تراب اوا دم طاش دقید .....
Tanım ve Kompozisyon: Mezarlığın kuzeydoğusunda bulunan çerçeveli mezarın baş taşı düşey dikdörtgen biçimlidir. Taşın kök kısmı kırılmış ve gövde toprak üzerindedir. Oval şekle sahip olan taşın omuz kısmının üzerinde kare bir boyun ve bu boyun üzerinde sağa eğimli düşey dilimlerden oluşan sarık başlık mevcuttur. Gövde üzerindeki metin kısmı on satır halinde verilmiştir. Yazılar hafif sağa eğik olarak yazılmıştır. Taşın alt kısmı kırık olduğundan yazının devamı okunamamıştır. Ancak daha önceki çalışmalardan Namık Açıkgöz tarafından okunduğu görülmüş ve metin tam olarak yayınumıza alınmıştır. Tarih bölümü yarım daire kemerli bir kartuş içerisinde verilmiştir. Ayak taşı tespit edilememiştir. Kitabesine göre mezar, M. 1905 tarihinde vefat eden Hacı Mustafaoğlu Hüseyin'e aittir.	

12

¹²Namık Açıkgöz'ün "Datça Mezar Taşları ve Kitabeleri" adlı eserinde yapılan bu makalede kırık olan parçanın tamamı okunmuş ve taşın kime ait olduğu anlaşılmıştır. Kırık olan taşın yüzeyinde; ... başıma Hacı Mustafaoğlu Hüseyin Ruhuyçün Fatiha ibareleri yazmaktadır. Açıkgöz, *Datça Mezar Taşları*, 142.

Katalog No: C-25 Resim No: 25 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Belirsiz Mezar Taşı Formu: ❖ <u>Baş Taşı:</u> Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, erkek başlıklı ❖ <u>Ayak Taşı:</u> - Başlık Türü: Sarık Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 85×25×9 ❖ Ayak Taşı: - Mezar Taşı Malzemesi: Taş Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Hacı Ahmed Çavuş Tarihi: Rumi: 4/Nisan/ 1324, Miladi: 17/ Nisan/ 1908 - Cuma	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ 4 Nisan sene 1324 ❖ Hüve'l-Baki Ziyaret ❖ Ten Murad bir ❖ Duadır bugün bana ❖ İse yarın sanadır ❖ Hacı Ahmed çavuş ❖ Bin Hacı Mehmed ruh ❖ içün Fatiha	Kitabe Metni: ٤ نيسان سنه ١٣٢٤ هو الباقي زيار تن مراد بر د وعادير بوكون بكا ايسا يارين سكا در حاجي احمد جاوش بن حاجي محمد رو حيچون فاتحه
Tanım ve Kompozisyon: Mezarlığın kuzeyinde bulunan baş taşının mezar tipi tespit edilememiştir. Baş taşı düşey dikdörtgen biçimli olup başlık tipi sarıktır. Üzerinde ince şeritler halinde dilimler bulunur. Kök bölümünün bir kısmı kırık vaziyettedir. Boyun ise yukarıya doğru yükselerek üzerinde sarık oluşturmaktadır. Gövde üzerindeki metin kısmında belirli bir ayırıcı şerit olmadan sekiz dilimlidir. Ayak taşı tespit edilememiştir. Kitabesine göre mezar, M. 1908 tarihinde vefat eden Hacı Mehmet oğlu Hacı Ahmed Çavuş'a aittir.	

Katalog No: C-26 Resim No: 26 Yeri: Cumalı Mezarlığı Mezar Tipi: Çerçevelevi Mezar Mezar Taşı Formu: ❖ Baş Taşı: Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, başlıksız, üçgen tepelikli ❖ Ayak Taşı: Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, başlıksız, üçgen tepelikli Başlık Türü: Başlıksız Mezar Ölçüsü: ❖ Baş Taşı: 88,5×31×5,5 ❖ Ayak Taşı: 85,5×27,5×4, Mezar Taşı Malzemesi: Mermer Mezar Taşı Tekniği: Taş üstü zemin oyma Mezar Yazı Türü: Sülüs Mezarın kime ait olduğu: Aişe kadın Tarihi: Hicri: 1330, Miladi: 1912	
Türkçe Transkripsiyonu: ❖ Sene 1330 ❖ Kul-Baki¹³ Ziyarette ❖ N Muradım bir duadır ❖ Bugün bana ise ❖ Yarın sanadır Toka ❖ Hacı Mustafa zevce ❖ Si Aişe kadın ru runa Fatiha	Kitabe Metni: سنه ١٣٣٠ قوالباقی زیارتند ن مرادم بر دعادر بوگون بکا ایسه یارین سکادر طوقه حجی مصطفی زوجه سی عایشه قادین رو حنه فاتحه

13

Tanım ve Kompozisyon:

Mezarlığın doğusunda bulunan çerçevelevi mezarın baş ve ayak taşları yerinde mevcuttur. Baş taşı aşağıdan yukarıya doğru hafifçe genişleyen düşey dikdörtgen biçimlidir. Üçgen tepelikli olan baş taşının alınlık kısmında tarih bölümü yer almaktadır. Gövde üzerindeki metin kısmı altı satırlıdır. Metin yazısı hafif sağa eğik olarak yazılmıştır.

Ayak taşı; aşağıdan yukarıya doğru hafifçe genişleyen düşey dikdörtgen biçimlidir. Üçgen bir tepelik ile sonlanan ayak taşının alt kısmından başlayarak, üçgen tepeliğe doğru uzanan bir Selvi ağacı motifi işlenmiştir. Kitabesine göre mezar, M. 1912 tarihinde vefat eden Mustafa zevcesi Aişe kadına aittir.

¹³Namık Açıkgoz Datça Mezar Taşları ve kitabeleri adlı eserinde Aişe Kadına ait olan bu taşın serlevha bölümünü "Hüve'l-Baki" olarak ele almıştır. Ancak Serlevha bölümünde "Kul-Baki" ibaresi yazmaktadır. Açıkgoz, *Datça Mezar Taşları*, 141.

2. Değerlendirme

Doğum ile ölüm arasında geçen insan hayatı bir gün sona erdiğinde öteki dünyaya hiçbir şeyi götüremediği mutlak bir gerçektir. Her canlı ölümü tadacaktır (Enbiya, 35) ayeti kerimede denildiği gibi kendini bulan insanoğlu bir gün bu sonu yaşayacaktır. Mezartaşları bu geçen sürecin son şahitleri olarak dikilmiş birer yazıtlı belgelerdir.

Türk kültüründe mezar geleneğinin çok tanrılı dinlerden itibaren uygulandığı bilinmektedir. Daha çok dikili taşlar şeklinde sürdürülen bu uygulamada Türklerin İslamiyet'i kabulü ile farklı anlamlar kazanmıştır. Öbür dünya inancının taşlarda ifadesini bulan bu anlayış ile ortaya konan Mezartaşları geçmiş ile gelecek arasında bir köprü durumundadır.

Bu çalışmada Geç Osmanlı dönemine tarihlendirilen Datça ilçesine bağlı Cumalı köyünde yer alan mezar taşları ele alınmıştır.

Cumalı mezarlığında yaptığımız incelemede, 18.yüzyılın sonlarından başlayarak 20.yüzyılın başlarını kapsayan 26 adet baş taşı ve 4 adet ayak taşı toplamda 30 adet mezar taşı bulunmaktadır. İncelenen 26 baş taşından; 11 tanesi erkek, 15 tanesi ise kadın mezar taşıdır. Ayak taşlarının ikisi erkek, ikisi ise kadın mezarına ait olduğu tespit edilmiştir.

Bu taşların en erken tarihli H. 1208/M. 1794 tarihi Rahime kadına ait mezardır¹⁴. En geç tarihli ise H.1330/M.1912 tarihli Ayşe kadına ait olan mezardır¹⁵.

Yedi ana başlık altında ele alınan mezar taşlarını malzeme ve teknik, mezar tipleri, mezar taşı başlık tipleri, mezar taşı ölçüleri, süsleme ve yazı gibi başlıklar altında değerlendirilmiştir.

2.1. Malzeme ve Teknik

Cumalı mezar taşlarında genellikle mermer malzeme kullanılmıştır. Bunun yanında yerel taş ve devşirme malzemenin de kullanıldığı görülmektedir. Mezarların baş taşlarının gövde yüzeyindeki metin bölümlerinde harflerin belirgin ve kabarık olması için taş yüzeyi zemin oyma tekniğinde işlenmiştir.

Bazı baş taşlarının alınlık kısımlarındaki bitkisel bezemeli motiflerin belirgin olması için kabartma tekniği tercih edilmiştir. Ayak taşlarının gövde yüzeyinde ise selvi motifleri kazıma tekniğiyle yapılmıştır.

2.2. Mezar Tipleri

Cumalı mezarlığındaki mezarların daha çok çerçevesiz mezar tipi olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra yüksek çerçevesiz ve toprak mezarlar da bulunmaktadır. Ayrıca zamanla tahrip olmuş ve mezar tipleri anlaşılamayan sadece baş taşları bulunan mezarlar ile de karşılaşmıştır (Tablo 1).

Mezarlıkta bulunan çerçevesiz mezarların 21 adet olduğu tespit edilmiştir¹⁶. Bu tip mezarların baş ve ayak taşlarının tek parça blok kesme taşlarla veya daha küçük boyutlu taşlar ile bir çerçeve içerisine alınmasıyla oluşturulduğu görülmektedir¹⁷. Bu tip mezarların Katrancı Köyünde bulunan mezarlarda olduğu gibi çerçevesiz bir formda yapılmış ve yöreye ait taşlar harçsız bir şekilde mezarı sınırlamıştır¹⁸. Katrancı

¹⁴En erken tarihli Rahime kadının mezar taşı için bk. Katalog no.C-1.

¹⁵En geç tarihli Ayşe kadının mezar taşı için bk. Katalog no.C-26.

¹⁶Çerçevesiz Mezar Tipi Katalog no: C-1, C-2, C-3, C-5, C-6, C-8, C-9, C-10, C-11, C-13, C-14, C-15, C-16, C-17, C-18, C-19, C-20, C-21, C-23, C-24, C-26.

¹⁷Çerçevesiz Mezar tipleri için bk. Aksel Tibet, Ekrem Işın ve Dilek Yelkenci, "Stelae Turcicae VIII. Yenikapı Mevlevihanesi Hazinesi," *İslam Dünyasında Mezarlık ve Defin Gelenekleri* 6 (1996), 247., Çal ve İltar, *Giresun Mezar Taşları*, 14., Sedat Bayrakal, *Uşak'ta Osmanlı Mezar Taşları* (İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları, 2016), 236., Mustafa Çetinaslan, *Taşların Dili İnegöl Mezarlıkları ve Mezar Taşları* (Bursa: Matsis Matbaa, 2021), 11.

¹⁸Osman Kunduracı, Selman Karadağ ve Nurcan Bahargülü, "Muğla-Yatağan İlçesi Katrancı Köyü Mezar Taşlarından Örnekler" (XII. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi ve Folkloru Kongresi/ Sanat Etkinlikleri Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Konya, 25-27 Nisan 2019).

mezarlığındaki mezarların Cumalı köy mezarlığı ile benzer oldukları görülmektedir. Bunun yanında Konya-Beyşehir-Doğanbey¹⁹ ve İstanbul²⁰ mezarlarında da görülmektedir.

Çerçevesi mezar tipinin bir alt grubu olan yüksek çerçevesi mezarlar tek parça halinde yapılmışlardır²¹. Cumalı mezarlığının güneyinde bir adet yüksek çerçevesi²² mezar bulunmaktadır. Bu mezara betonarme sandık yapılarak yüksek çerçevesi bir görünüm verilmiştir. Bu tip mezarların benzerlerine Manisa-Salihli²³ ve Rize²⁴ mezarlıklarında da karşılaşılmıştır.

Cumalı mezarlığında görülen bir diğer tip ise toprak mezarlardır. Baş ve ayak taşları doğrudan toprağa yerleştirilmiş mezarlara toprak mezar denilmektedir²⁵. Bu tip mezarların diğer tip mezarlara oranla daha çok tahrip olduğu görülmektedir. İncelenen örneklerden sadece bir adet²⁶ toprak mezar bulunmaktadır. Bunların benzerleri Rize²⁷, İzmir-Ödemiş²⁸ ve Samsun-Vezirköprü²⁹ mezarlarında da görülmektedir.

İncelenen mezarlıkta üç adet baş taşının mezar tipi belirsiz³⁰ olduğundan dolayı çalışmamızda “belirsiz olanlar” şeklinde bir başlık altında ele alınmıştır. Bu taşlardan biri mezarlığın doğusundaki bir ağacın dibinde, diğer ikisi ise yere gömülü olarak bulunmuştur.

2.3. Mezar Taşı Tipleri

Çalışma kapsamında incelenen mezar taşı tiplerinin Halit Çal ve Gazanfer İltar’ın “Giresun İli Osmanlı Mezar Taşları” isimli kitabında ele almış olduğu tipolojideki gibi erkek ve kadın mezar taşları başlık tiplerine göre gruplandırılmıştır. Bu tipolojiden yola çıkılarak Cumalı mezar taşları da bu tasnife göre yapılmıştır.

Yedi grupta ele alınan mezar taşı tipleri; *Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, erkek başlıklı* altı tip örnek tespit edilmiştir³¹. Bu taşlar genellikle düşey dikdörtgen biçimli gövde ve kalın bir boyundan başlığa geçilmektedir. Bu tip taşların en erken tarihli M. 1794 yılına³², en geç tarihli ise M. 1908 yılına³³ aittir. Geriye kalan dört adet taştan iki tanesi 18. yy.’ın sonlarına³⁴, bir tanesi 19. yy.’ın sonlarına³⁵ ve bir tanesi de 20. yy.’ın ilk yarısına³⁶ aittir.

¹⁹Hüseyin Muşmal ve Mustafa Çetinaslan, “Konya İli Beyşehir İlçesi Doğanbey Kasabası Mezar Taşları,” *History Studies International Journal Of History* 6 (2014), 264-284.

²⁰Zeynep Uçar, “İstanbul Çorlulu Ali Paşa Külliyesi Mezar Taşları” (Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, 2018), 159,160.

²¹Çal ve İltar, *Giresun Mezar Taşları*, 14.

²²Katalog no: C-12.

²³Ahmet Şen, “Manisa’nın Salihli İlçesi, Poyraz Köyü Mezarlığında Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları,” *Diyanet İlmî Dergisi* (2023), 1360. Kat. No: 11.

²⁴Canan Hanoğlu, “Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları” (Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2015), 1878.

²⁵Çal ve İltar, *Giresun Mezar Taşları*, 14.

²⁶Katalog no:C-7.

²⁷Hanoğlu, “Rize Mezar Taşları,” 1877.

²⁸Mehmet Top ve Hatice Balta, “Bademli (Ödemiş) Osmanlı Dönemi Mezar Mimarisi ve Mezar Taşları” (Cemil Meriç 10. Uluslararası Sosyal Bilimler ve Spor Kongresi, Hatay, 13-25 Kasım 2018).

²⁹Recep Gün, Yılmaz Can, Eyüp Nefes ve Ahmet Çakır, “Vezirköprü Yöresinde Bulunan 17-18. Yüzyıl Osmanlı Mezar Taşları,” *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 40 (2016), 72-75.

³⁰Katalog no:C-4, C-22, C-25.

³¹Katalog No: C-2, C-6, C-9, C-20, C-24, C-25.

³²Katalog No: C-2.

³³Katalog No: C-25.

³⁴Katalog No: C-6, C-9.

³⁵Katalog No: C-20.

³⁶Katalog No: C-24.

Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, kadın başlıklı mezar baş taşından altı örnek³⁷ bulunmaktadır. Bu tip taşlar düşey dikdörtgen biçimli bir gövdeden, uzun bir boyuna geçilmekte ve tepesi düz bir tabla şeklinde sonlanmaktadır. En erken tarihli iki taş mevcuttur. Bunlar M. 1794 yılına³⁸, en geç tarihli ise M. 1903 yılına tarihlendirilmiştir³⁹. Geriye kalan üç taştan iki tanesi 18. yy.'ın sonlarına⁴⁰, bir tanesi ise 19. yy.'ın sonlarına⁴¹ aittir.

Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, başlıksız, üçgen tepelikli beş adet baş taşı⁴² bir adet ayak taşı⁴³ örneği tespit edilmiştir. Genellikle aşağıdan yukarıya doğru hafifçe genişlemekte olan gövdeden, üçgen alınlığa geçilmektedir. Bu tipte yapılmış taşların en erken tarihli C-9 numaralı Hacı Süleyman'a ait olan mezarın ayak taşıdır. M. 1796 yılına tarihlendirilir. En geç tarihli ise M. 1912 yılına⁴⁴ aittir. Geriye kalan dört taştan bir tanesi 19. yy.'ın başına⁴⁵, bir tanesi 19. yy.'ın ortalarına⁴⁶, bir tanesi 19. yy.'ın sonlarına⁴⁷ ve bir tanesi ise 20. yy.'ın ilk yarısına⁴⁸ tarihlendirilmektedir.

Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, başlıksız, sivri kemer tepelikli tipte iki adet ayak taşı⁴⁹ bulunmaktadır. Bu tipte yapılmış mezarların ayak taşları aşağıdan yukarıya doğru hafifçe genişlemekte olan bir gövdeden, sivri alınlığa geçilmektedir. Bu ayak taşlarının erken tarihli M. 1811⁵⁰, geç tarihli ise M.1899⁵¹ yılına aittir.

Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, başlıksız, dilimli kemer tepelikli iki adet⁵² mezar baş taşı tespit edilmiştir. Gövdeleri aşağıdan yukarıya doğru hafifçe genişleyen bir biçimde ve beş dilimli bir tepelik ile sonlanmakta olup bu taşlar 19. yy.'ın başlarına tarihlendirilmektedir.

Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, başlıksız, bitkisel tepelikli sadece bir adet baş taşı⁵³ tespit edilmiştir. Bu taş aşağıdan yukarıya doğru hafifçe genişlemekte olan gövdeden, akantus yapraklı bir tepelik ile son bulmakta ve M. 1871 yıllarına tarihlendirilmektedir.

Gövdesi dikdörtgen yatay kesitli, başlıksız, düz tepelikli bir adet baş taşı⁵⁴ bulunmuştur. Devşirme malzemeden yapılmış olan bu baş taşı düşey dikdörtgen biçimli ve M. 1854 yıllarına aittir.

2.4. Başlık Tipleri

Osmanlı Dönemi mezar taşlarında asıl değişim 15.yy'dan sonra gerçekleştirilmiştir. Anadolu'ya gelen Türklerin ilk zamanlarda "Börk" adı verilen başlıklar takmışlardır. Daha sonra da Farsça başa takılan anlamına

³⁷Katalog No: C-1, C-4, C-5, C-10, C-19, C-21.

³⁸Katalog No: C-1, C-4.

³⁹Katalog No: C-21.

⁴⁰Katalog No: C-5, C-10.

⁴¹Katalog No: C-19.

⁴²Katalog No: C-12, C-16, C-18, C-23, C-26.

⁴³Katalog No: C-9.

⁴⁴Katalog No: C-26.

⁴⁵Katalog No: C-12.

⁴⁶Katalog No: C-16.

⁴⁷Katalog No: C-18.

⁴⁸Katalog No: C-23.

⁴⁹Katalog No: C-12, C-20.

⁵⁰Katalog No: C-12.

⁵¹Katalog No: C-20.

⁵²Katalog No: C-13, C-14.

⁵³Katalog No: C-17.

⁵⁴Katalog No: C-15.

gelen “Serpuş” adı verilen başlıklar kullanmışlardır. Bu serpuşların farklı dönemlerde “Börk, Kûlah, Kavuk, Sarık, Takke, Sikke, Taç, Kallavi, Üsküf ve Fes gibi adlarla anılmış olduğu görülmektedir⁵⁵.

Bir Türk geleneği olan mezar taşları, İslam Öncesi Türk Devletlerinden başlayıp Osmanlı Devleti’ne kadar Türk Tarihi açısından önemli birer kaynak olmuş ve varlığını sürdürmüştür. Ancak Türk Tarihi boyunca Mezar taşlarının form veya süslemeleri bakımından en zengin örnekleri geç dönem mezar taşlarında da görülmektedir.

Bunun yanında mezar taşlarının anlaşılması açısından mezarda yatan kişinin ölmeden önceki mesleğini, ünvanını, statüsünü serpuş olarak adlandırılan başlıklarda verilmesi dikkat çekici ve bu konuda bilgi edinilmesini kolaylaştırmaktadır⁵⁶. Ancak incelemiş olduğumuz mezar taşlarında herhangi bir meslek ismine rastlanılmamıştır.

Aynı zamanda gövde yüzeyine yazılan metin bölümlerine bakılmadan mezarın baş taşının erkek mi yoksa kadın mı olduğu başlık tiplerinden anlaşılmaktadır. Osmanlı mezar taşlarının erkek başlıkları kadın başlıklarından daha çok yapıldığı bilinmektedir. Bu sebeple erkek mezar taşlarının çoğunda başlık bulunurken kadın mezar taşlarının başlıklarının çok yaygın olmadığı görülmektedir⁵⁷.

Cumalı mezarlığında başlık tipleri kadın ve erkek olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Kadın başlıklı mezar taşları altı⁵⁸, erkek başlıklı mezar taşları altı⁵⁹ toplam on iki adet başlık tespit edilmiştir (Tablo 2).

2.4.1. Sarık Başlıklı Olanlar

Cumalı mezar taşlarında altı adet örneğin sarıklı⁶⁰ olduğu görülmektedir. Başlıkların tepe kısmı düz ve basık bir şekle sahiptir. Sarıklar aşağıdan yukarıya doğru çapraz bir biçimde hafif eğimli ve kalın bir sarık ile sarılmıştır. Yapılan çalışmalarda Emine Güzel tarafından yapılan tipolojide “B tipi sarık başlıklı”⁶¹ olarak ele alınmış olup benzer tip taşlar yer almaktadır. Çal ve İltar tarafından yapılan çalışmada ise bu başlık tipleri “S1 tip”⁶² olarak tanımlanmış olup incelenen örneklerle Giresun da bulunan örneklerin benzer oldukları görülmektedir.

Katalog no: C-9 numaralı örnekte yukarıya doğru daralan bir boyun kısmı bulunan mezar taşı makdem⁶³ adı verilen düşey dilimli bir başlık ile sonlandırılmıştır. İzzet Kumbaracıların Örfi Kavuk⁶⁴ olarak adlandırdığı bu başlığın benzerleri İstanbul- Kasımpaşa Piyale Paşa Cami⁶⁵, Rize⁶⁶, İzmir⁶⁷, Giresun⁶⁸, Bolu-Göynük⁶⁹,

⁵⁵Burak Muhammet Gökler ve Zerrin Köşklü, “Balıkesir Zağnos Paşa Camii Haziresi’ndeki Kavuk Tipleri,” *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 66 (2019), 454.

⁵⁶Emine Güzel, *Taşlarda Saklı Medeniyet Osmanlı Erkek Mezar Taşlarında Serpuş Biçimleri* (Konya: Çizgi Kitabevi, 2019), 43-44.

⁵⁷Hans Peter Laqueur, *Hüve’l-Baki İstanbul’da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları*, çev. Selahattin Dilidüzgün (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1997), 129.

⁵⁸Kadın başlıklı mezar taşları, Katalog No:

⁵⁹Erkek başlıklı mezar taşları, Katalog No:

⁶⁰Sarık Başlıklı Örnekler; Katalog no: C-2, C-6, C-9, C-20, C-24, C-25.

⁶¹Güzel, *Taşlarda Saklı Medeniyet*, 51-52, Res.11-13.

⁶²Çal ve İltar, *Giresun Mezar Taşları*, 24, 127, 223, Res.50, 59,182.

⁶³Hüseyin Necdet İşli, *Osmanlı Serpuşları* (İstanbul: Avrupa Kültür Başkenti, 2009),144.

⁶⁴İzzet Kumbaracılar, *Serpuşlar* (Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınevi, 1978), 11.

⁶⁵İşli, *Osmanlı Serpuşları*,145.

⁶⁶Hanoğlu, “Rize Mezar Taşları,” 136.

⁶⁷İlker Mümin Çağlar, Cengiz Gürbıyık ve Abdullah Doğtekin, “Karaburun Kazası Haseki (Haseki) Köyü Osmanlı Dönemi Mezar Taşları Üzerine Bir İnceleme,” *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi* 4 (2022), 1599, Res.16.

⁶⁸Çal ve İltar, *Giresun Mezar Taşları*,100, Res.31.

⁶⁹Halit Çal, “Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları,” *Vakıflar Dergisi* 30 (2007), 362, Res. 65.

Bursa-İnegöl⁷⁰, Muğla-Datça⁷¹, Konya-Akşehir⁷² ve Denizli⁷³ mezarlıklarında da bulunmaktadır. Karşılaştırma yaptığımız bu örnekler 18. yy.'ın sonu 19.yüzyılın sonlarına tarihlendirilmektedir.

Katalog no: C-25 numaralı örnekte ise; Mezar taşının sarığı aşağıdan yukarıya doğru eğilerek bir çapraz oluşturur ve sarığın son kısmı ortadan aşağıya inerek sarığı ikiye bölmektedir. Çal'ın yapmış olduğu çalışmalarda bu sarık tipi "S17" tip içinde yer almaktadır. Cumalı'da incelenen bu örneğin benzerleri Giresun⁷⁴ ve Bolu-Göynük⁷⁵ mezar taşlarında da görülmektedir. Karşılaştırılan bu örnekler de 18. yy.'ın sonlarına tarihlendirilmektedir.

Sarık başlıklı mezar taşlarının dışında Cumalı mezarlığında başlığı düşmüş olanlar⁷⁶, devşirme malzemeden yapılmış düz tepelikli olan⁷⁷ mezar taşları da görülmektedir

2.4.2. Hotoz Başlıklı Olanlar

Osmanlı dönemi kadın mezar taşları kendini belli eden bir kompozisyona sahiptir. Özellikle kadınların günlük yaşamlarında saçlarının üstüne taktıkları renkli ve süslü hotozlar kadın mezarların baş taşlarında sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Mezar taşlarının boyun kısmında sanki bir ziynet eşyası varmış gibi süslü olmasının yanında, İslam dininde kadının günlük hayatında sade ve gösteriştan uzak süslenmesi de mezar taşlarına yansımıştır⁷⁸.

Hotoz başlık birçok araştırmacı tarafından farklı tanımlarda kullanılmıştır. Bunlara kadın saçı veya yemeniyle yapılan bir tür baş süsü, duvak, yaşmak, yemeni denilmiş ve bazılarınca başlık değil de tepelik olarak tanımlanmıştır. Aynı zamanda kayık, küp kapağı, dudu burnu, gelin hotozu gibi türlerinden de bahsedilmiştir⁷⁹.

Cumalı mezarlığında incelenen mezar taşlarından altı adedi⁸⁰ kadın mezarlarına ait hotoz başlıklıdır. Hotoz başlık; ince bir boyundan geçilerek tepe kısmı düz bir tabla görünümüne sahiptir⁸¹. İncelenen örneklerden benzerleri ise İnegöl⁸², Giresun⁸³, Denizli⁸⁴, Burdur⁸⁵, Edirne⁸⁶ ve İstanbul-Üsküdar⁸⁷ mezarlıklarında karşımıza çıkmaktadır.

⁷⁰Çetinaslan, *Taşların Dili*, 106, Kat No. İ-17b.

⁷¹Açıkgöz, *Datça Mezar Taşları*, 72.

⁷²Mustafa Çetinaslan ve Sevcan Karapıçak, "Akşehir Taş Eserler Müzesindeki Türk Dönemi Mezar Taşlarında Restorasyon Uygulamaları" (1.Uluslararası Türk-İslam Mezar Taşları Kongresi Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Aydın, 19-21 Ekim 2018), 197, Fot.18.

⁷³Kadir Pektaş, *Denizli'de Türk Varlığının Kadim Tarihi İlbadi Mezarlığı-I* (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2018), 112, Fot.126.

⁷⁴Çal ve İltar, *Giresun Mezar Taşları*, 398, Kat.no.359.

⁷⁵Çal, *Göynük Mezar Taşları*, 364, Res.102.

⁷⁶Katalog no: C-3, C-11, C-22.

⁷⁷Katalog no: C-15.

⁷⁸Fatih Çavuş, *Osmanlı Mezar Taşlarının Sırları* (İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2018), 103-105.

⁷⁹Halit Çal, *Selçuklu-Osmanlı Mezar Taşlarında Terim, Tip ve Yöntem Sorunları* (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 2024), 8.

⁸⁰Katalog no: C-1, C-4, C-5, C-10, C-19, C-21.

⁸¹Çetinaslan, *Taşların Dili*, 34.

⁸²Çetinaslan, *Taşların Dili*, 99, Katalog no: İ-10 b.

⁸³Çal ve İltar, *Giresun Mezar Taşları*, 93, Katalog no:23,25,61,62,71,121,126,148,154,165,369.

⁸⁴Pektaş, *İlbadi Mezarlığı*, 125,127, Fot.136,137; Hicran Özdemir, "Denizli İli Tavas İlçesi Vakıf Köyü Mezarlığı," *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 14 (2024), 1414, Res. VM.-6.

⁸⁵Osman Kunduracı ve Halil İbrahim Arslan, "Burdur -Tefenni Bey Köy Mezarlığından Örnekler" (XVI. Uluslararası Türk Kültürü, Sanatı ve Kültürel Mirası Koruma Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Romanya, 04-05-06 Temmuz 2022), 44, Res. B10.

⁸⁶Murat Karademir, "Edirne Kuşçu Doğan Camii Haziresi'ndeki Mezar Taşlarının Tipolojik ve Estetik Analizi," *Palmet Dergisi* 7 (2025), 44.

⁸⁷Oktay Gündoğdu, "Üsküdar- Ahmediye Külliyesi Haziresi Mezar Taşları Başlık Tipolojisi," *Eurasian Academy of Sciences Eurasian Art & Humanities Journal* 6 (2016), 40, Res.4.

2.5. Tepelik Tipleri

Cumalı mezarlığında incelenen mezar taşlarında dört grup tepelik tipi tespit edilmiştir. Bunlardan: beş adet baş taşı ve iki adet ayak taşı üçgen tepelikli⁸⁸, iki adet ayak taşı sivri kemer tepelikli⁸⁹, iki adet baş taşı dilimli kemer tepelikli⁹⁰ ve bir adet baş taşı bitkisel tepelikli⁹¹ olarak belirlenmiştir (Tablo 3). Bunların yanında C-15 numaralı katalogda devşirme malzemedan yapılmış bir adet düz tepelikli mezar taşı bulunmaktadır.

Bu tepeliklerden üçgen tepelikli olanların benzerleri Giresun⁹², Bosna-Hersek⁹³ ve Uşak⁹⁴ mezarlıklarında, Dilimli Kemer tepelikli taşların benzerleri Muğla-Yatağan⁹⁵, Bolu⁹⁶, Kastamonu⁹⁷ ve Konya-İlgin⁹⁸ mezarlıklarında, Bitkisel Tepelikli olan mezar baş taşlarının benzerleri ise İzmir-Karaburun⁹⁹, İzmir-Kokluca¹⁰⁰, İzmir -Doğançay¹⁰¹, Muğla-Ortakent¹⁰², Tire Müzesi¹⁰³ ve Uşak¹⁰⁴ mezarlıklarında görülmektedir. Bu grupta yer alan baş taşlarındaki motifler süsleme başlığında detaylı anlatılmıştır.

2.6. Mezar Taşı Ölçüleri

İncelediğimiz mezar taşlarının düşmüş olan başlıkları ve toprağa gömülü olan kök kısımları ölçülere dahil edilmemiştir. Cumalı mezarlığında baş taşlarının ayak taşlarından büyük ve gösterişli olduğu görülmektedir. Baş taşlarının uzunlukları 52-120 cm. aralığında, genişlikleri 7-36 cm. aralığında olup kalınlıkları ise 3-18 cm. ölçülerinde değişim göstermektedir. Ayak taşlarının uzunlukları 50-128 cm. aralığında, genişlikleri 24-35 cm. aralıklarında, kalınlıkları ise 3-10 cm. aralığında değişkenlik olduğu görülmüştür.

2.7. Süsleme

İslam'da yer alan tasvir yasağından dolayı mezar taşlarına resimli süslemenin yapılmadığı genellikle bitkisel, geometrik ve nesnel süslemenin hâkim olduğu bilinmektedir¹⁰⁵. Bu bağlamda incelediğimiz Cumalı mezarlığındaki mezarların baş taşlarının alınlık kısımlarında ve ayak taşlarının gövde yüzeyinde bitkisel

⁸⁸Katalog No: baş taşı olanlar: C-12, C-16, C-18, C-23, C-26, ayak taşı olanlar: C-9, C-26.

⁸⁹Katalog No: C-12, C-20.

⁹⁰Katalog No: C-13, C-14.

⁹¹Katalog No: C-17.

⁹²Çal ve İltar, *Giresun Mezar Taşları*, 132, Kat.no. 65.

⁹³Salih Tanık, "Mostar Kethüda Camisi Haziresi Mezar Taşları," *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Afro-Avrasya Özel Sayısı* (2017), 228, Fot.8.

⁹⁴Bayrakal, *Uşak'ta Osmanlı Mezar Taşları*, 88, Kat.no.6-b.

⁹⁵Kunduracı, Karadağ ve Bahargülü, *Katranlı Köyü Mezar Taşlarından Örnekler*, 107, Kat.no.K-28.

⁹⁶Azize Aktaş Yasa, Bilge Kaya Yiğit, ve Turgay Yazar, "Bolu Müzesinde Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları" (21.yüzyılda Köroğlu ve Bolu Araştırmaları Uluslararası Köroğlu, Bolu Tarih ve Kültürü Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Bolu, 17-18 Ekim 2009), 107, Fot.S 33.

⁹⁷Halit Çal, "Kastamonu Müzesindeki Türk Mezar Taşları," *İpekyolu Konya Ticaret Odası Dergisi* (2007), 213, Fot.5-2,6-2.

⁹⁸Ahmet Çaycı ve Bayram Ürekli, "Dediği Sultan Haziresi Mezar Taşları," *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10 (2003),401, Fot.33.

⁹⁹Çağlar, Gürbıyık ve Doğtekin, "Karaburun Kazası," 1597, Res. 3-8.

¹⁰⁰Ersel Çağlı Tütüncügil, "Geç Dönem Osmanlı Mezar Taşı Üretim Sürecine Bir Örnek: Kokluca (İzmir) Mezarlığı," *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi* 22 (2021), 114, 115, 116, 117, 123, Res. 1, 2, 3, 6, 14.

¹⁰¹Ender Özbay, "İzmir Doğançay (Alurca) Köyü Mezarlığı Osmanlı Dönemi Tahtacı Kadın Mezar Taşlarında Süsleme" (Karşıyaka 3. Kültür ve Çevre Sempozyumu'nda sunulan bildiri, İzmir, 25-27 Kasım 2024), 80, Şek. 19.

¹⁰²Hür Kâmil Biçici, "Muğla Orta Kent'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları-II," *International Journal Of Social Science* 2 (2013), 1418, Fot. 22,26,36,37,38,39,40,41,43,49,51.

¹⁰³Hür Kâmil Biçici, "Tire Müzesinde Bulunan Süslemeli Mezar Taşlarından Bazı Örnekler (XVIII-XX. yy)," *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 50 (2009), 143, Res.9.

¹⁰⁴Bayrakal, *Uşak'ta Osmanlı Mezar Taşları*, 41,42, 43,62, Res.8-b, 9-b,10-b,3-a.

¹⁰⁵Laqueur, *Hüve'l-Baki*, 128-129.

süslemelere yer verilmiştir. Kadın mezar taşlarında genellikle baş ve ayak taşları süslü, erkek mezar taşlarının ise sadece iki tanesinin ayak taşında bitkisel süsleme¹⁰⁶ görülmektedir.

Kadın mezar taşlarından sadece iki tanesinin baş¹⁰⁷ ve ayak taşları¹⁰⁸ bitkisel süslemelidir. Baş taşlarında genellikle akantus/kenger yaprakları ve hayat ağacı işlenmiştir. C-17 numaralı Fatma hanıma ait olan mezarın baş taşında akantus yaprakları işlenmiştir. Akantus yaprakları iç içe geçmiş helezonik kıvrımların oluşturduğu bir vazö üzerinde yükselerek yaprakları aşağı doğru sarkmış vaziyette resmedilmiştir. Taç kısmı ise bir palmet görünümündedir. Bu motife benzer şekilde yapılmış mezar taşı örnekleri İzmir-Kokluca¹⁰⁹, İzmir-Karaburun¹¹⁰, İzmir-Doğançay¹¹¹, Aydın-Kuşadası¹¹² İzmir-Güzelbahçe-Yaka Köyü¹¹³, Tire Müzesi¹¹⁴, Muğla-Ortakent¹¹⁵, Uşak¹¹⁶, İnegöl¹¹⁷, İnegöl-Kavaklaraltı¹¹⁸ mezarlıklarında görülmektedir.

Cumalı mezarlığındaki Katalog No. C-18 numaralı kadın baş taşının üçgen alınlık kısmında bir kartuş içerisinde hayat ağacı motifi işlenmiştir. Hayat ağacı uzun ömrü simgelemesi amacıyla yapıldığı düşünülmektedir. Motifin benzerleri Kastamonu¹¹⁹ ve Muğla-Orta Kent¹²⁰ mezarlıklarında görülmektedir.

İncelenen mezarların ayak taşlarında selvi motifi¹²¹ işlenmiştir. Selvi motifi, tek başına yapıldığında Allah'ın ilk harfi olan Elif'e benzetilmesiyle tekliği, rüzgârda çıkardığı ses ile Allah'ı andığı ve uzun ömrü simgelemesiyle yorumlanmaktadır¹²² Yapılan çalışmada mezarların ayak taşlarında iki erkek ve iki kadına ait olan toplam dört adet ayak taşında selvi motifi işlenmiştir. Katalog No: C-9 ve C-20 numaralı ayak taşlarında işlenen selvi vazodan çıkar vaziyette ve ağaç şeklinde tek başına tasvir edildiği görülmektedir. Katalog no: C-12 ve C-26 numaralı ayak taşları kadınlara ait olup burada da selvi motifi görünümündedir. Bu selvi motiflerinin benzerleri ise Mersin¹²³, Karaman¹²⁴, İnegöl¹²⁵ ve Uşak'taki¹²⁶ mezar taşlarında karşımıza çıkmaktadır.

Mezar baş taşlarının tepelik kısımlarının dilimli oluşu süsleme açısından önem teşkil etmektedir. Özellikle kadın mezar baş taşlarının tepelik bölümlerinin dilimli olması tepeliğin bir çiçeğin kollarına benzetilmesi

¹⁰⁶Katalog no: C-9, C-20.

¹⁰⁷Baş taşı süslü olan; Katalog no: C-17, C-18.

¹⁰⁸Ayak taşı süslü olanlar; Katalog no: C-17, C-26.

¹⁰⁹Tütüncügil, Kokluca (İzmir) Mezarlığı, 114,115,116,117,123, Res.1,2,4,6,14.

¹¹⁰Çağlar, Gürbıyık ve Doğtekin, "Karaburun Kazası," 1597, Res.3-8.

¹¹¹Özbay, Tahtacı Kadın Mezar Taşlarında Süsleme," 80, Şek.19

¹¹²Abdül Halim Varol, "Aydın Kuşadası Adalızade Mezarlığı Osmanlı Mezar Taşları" (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2019), 1192- 1196.

¹¹³Ender Özbay, İlyas Yaşayacak ve Vesilenur Yabaş, "İzmir Güzel Bahçe-Yaka Köyü (Eski Kızılbağçe) Tahtacı Kadın Mezar Taşlarında Simgesel Antropomorf ve Sembolizm," *Sanat Tarihi Dergisi* 33 (2024), 605,620, 624, 629, 631, 633, Res.2,7,11,12,13, 14,15.

¹¹⁴Biçici, "Tire Müzesinde," 143, Res.9.

¹¹⁵Biçici, "Muğla Orta Kent'te," 1418, Fot.22,26,36,37,38,39,40,41,43,49,51.

¹¹⁶Bayrakal, *Uşak'ta Osmanlı Mezar Taşları*, 41,42, 43,62, Res.8-b, 9-b,10-b,3-a.

¹¹⁷Çetinaslan, *Taşların Dili*, 116,118, Kat.no.H-4 b/a, Kat.no. H-6 b.

¹¹⁸Mustafa Çetinaslan, "İnegöl Kavaklaraltı Mezarlığındaki Muhacirlere Ait Mezar Taşları," *İdil Dergisi* 6 (2013), 197, Fot.9.

¹¹⁹Çal, "Kastamonu Müzesindeki," 218, Res.55.

¹²⁰Biçici, "Muğla Orta Kent'te," 1417, Fot.17.

¹²¹Selvi Motifli olanlar; Katalog no: C-9, C-12, C-20, C-26.

¹²²Bayrakal, *Uşak'ta Osmanlı Mezar Taşları*, 253,254.

¹²³Mehmet Mutlu, "Sılfke -Taşucu Mezarlığındaki Osmanlı Dönemi Mezar Taşları," *Karadeniz Araştırmaları* 83 (2024), 1026, Şek.15.

¹²⁴Yusuf Yıldırım, "Karaman Mezar Taşları Tipolojisi," *İmaret Şehir Dergisi* 18 (2016), 121, Res.75,77,79.

¹²⁵Çetinaslan, *Taşların Dili*, 115, 116,127,128, Kat.no. H-3 b/a, Kat. no. H-4 b/a, Kat.no. K-2 b/a, Kat.no. K-3 b/a.

¹²⁶Bayrakal, *Uşak'ta Osmanlı Mezar Taşları*, 83, 84, Res. 2-a,3-a.

isteğidir. Bazen de bu etki plastik süsleme unsuru olması şeklinde yorumlanmaktadır¹²⁷.

2.8. Mezar Taşlarında Yazılar

Prof. Dr. Halit Çal 'ın Gazanfer İltar ile yaptığı tipoloji esas alınarak makale başlıkları ve içerikleri oluşturulmuştur. Cumalı mezarlığındaki taşların konuları; “Başlangıç, insanlara uyarı, Tanrıdan istek, durum bildirme, meslek, isim ve lakaplar, sülaleler, Fatiha kalıbı, tarih ve yazı tipleri¹²⁸ başlıklar altında incelenmiştir.

2.8.1. Başlangıç İfadeleri (Serlevha)

Cumalı mezarlığında incelediğimiz taşların serlevha bölümlerinde en çok kullanılan Allah'ın sıfatları “Hüvelhallakul Baki¹²⁹ ve Hüve'l Baki¹³⁰” ifadeleridir. Bu iki sıfat toplamda on iki adet mezar taşında geçmektedir. İki örnekte ise “Kul Baki¹³¹”, diğer birer örneklerde “El Hay¹³²” ve “Hüve'l Hay¹³³” ibareleri kullanılmıştır.

Kullanılan bu sıfatlar; “O yaratıcı ve sonsuzdur”, “O tanrı sonsuzdur”, “Daima diridir”, “o diridir” ve “o sonsuzdur” anlamlarına gelmektedir¹³⁴.

2.8.2. İnsanlara Uyarı

Mezar taşlarının metin bölümlerinde mezarlığa gelen insanların da bir gün öleceğini ve davranışlarını ona göre yapmalarını dile getiren ifadeler görülmektedir. İnsanlara uyarı mahiyetinde olan bu ifadeler Cumalı mezarlığındaki on altı mezar taşında tespit edilmiştir.

İncelenen on beş örnekte; “Ziyaretten Murad olan heman bir duadır, bugün bana ise yarın sanadır¹³⁵” ifadeleri yer alırken bir örnekte ise; “Ta ezelden takdir eylemişti zül celal, akıllı isen al aklını başına, sallanub gezeriken bak neler geldi başıma, akıbet turab oldum taş dikildi başıma¹³⁶” ifadesi bulunmaktadır.

2.8.3. Tanrıdan İstek

İncelenen mezar taşlarında insanların öldüklerinde tanrıdan af dilemesini, yakarışlarını, kendilerini cennetine kabul etmesini, rahmet ve dua istemesi şeklinde ifadelere yer verilmiştir. Bu ifadeler yedi örnekte “Merhum ve Mağfur leha¹³⁷” olarak karşımıza çıkmaktadır. Dört örnekte “Merhum ve Mağfur leh¹³⁸” iki örnekte ise “Merhum ve Mağfur¹³⁹” diğer iki örnekte de “El Muhtaç İlla Rahmeti Rabbil Gafur¹⁴⁰” şeklinde kullanıldığı görülmektedir.

Bunlardan başka kullanılan diğer kalıplar ise; “Merhume¹⁴¹, El Merhum¹⁴², Ecel Geldi, Ana olmaz aman

¹²⁷Ali Can Özçelik, “Konya Merkez Araplar Mezarlığındaki İslami Dönem Mezar Taşlarından Örnekler” (XVI. Uluslararası Türk Kültürü, Sanatı ve Kültürel Mirası Koruma Sempozyumu’nda sunulan bildiri, Romanya, 04-05-06 Temmuz 2022). 67, 69, Kat.no. A-8.

¹²⁸Çal ve İltar, *Giresun Mezar Taşları*, 52,63,65.

¹²⁹Katalog no: C-3, C-4, C-5, C-6, C-7, C-8.

¹³⁰Katalog no: C-13, C-14, C-18, C-20, C-22, C-25.

¹³¹Katalog no: C-23, C-26.

¹³²Katalog no:12.

¹³³Katalog no: C-17.

¹³⁴Çal ve İltar, *Giresun Mezar Taşları*, 52.

¹³⁵Katalog no: C-1, C-2, C-3, C-4, C-7, C-8, C-9, C-10, C-14, C-19, C-20, C-21, C-23, C-25, C-26.

¹³⁶Katalog no: C-24.

¹³⁷Katalog no: C-1, C-4, C-5, C-7, C-8, C-19, C-21.

¹³⁸Katalog no: C-2, C-3, C-6, C-11.

¹³⁹Katalog no: C-9, C-10.

¹⁴⁰Katalog no: C-5, C-6.

¹⁴¹Katalog no: C-14.

¹⁴²Katalog no: C-20.

cürmünü afveylesun Rabbil Mennan¹⁴³, Şu cihanda kuş idim ecel şerbeti ya rab, ihsan eyle kuluna rahmet, nimet kıl nasib eyle cenneti¹⁴⁴, El hay ravzay-i cennet¹⁴⁵, Şu cihanda kuş idim ecel şerbeti ya rab nasib eyle kıl bana rahmet¹⁴⁶” şeklindeki ifadelerle yer verilmiştir.

2.8.4. Durum Bildirme

Mezar taşlarının üzerinde yer alan ifadelerden bir tanesi de durum bildirir. İnsanların ölmeden önce yaşadıkları hayatları ile ilgili kısa bilgileri bu bölümde ifade ettikleri görülmektedir. Bunlar genellikle “genç yaşımda neler geldi başıma, akıbet turab oldum taş dikildi başıma¹⁴⁷” ve “Ta ezelden takdir eylemişti zül celal akıllı isen al aklını başına sallanub gezeriken bak neler geldi başıma akıbet turab oldum taş dikildi başıma¹⁴⁸” ve “Çün ezelden böyle takdir eylemiştir zül celal ah ile tazeliğime doyamadım” şeklinde kullanılan kalıplardır.

2.8.5. Meslek

Cumalı mezarlığındaki incelenen mezar taşlarından iki örnekte meslek ibaresi yer almaktadır. C-1 numaralı kataloğun baş taşında “Rahime kadın bint el kadı İsmail Ağa” şeklinde kullanılan ibarenin bir “kadıya¹⁴⁹” ait olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra C-25 numaralı katalogta ise “Hacı Ahmet Çavuş” ismi meslek şeklinde verilmiştir.

2.8.6. İsim ve Lakaplar

İncelenen 26 adet baş taşından 24 adedinin ismi bilinmektedir. İki örnekte metin bölümündeki yazıların okunamayacak durumda olmaları¹⁵⁰ ve kırık parça¹⁵¹ halinde bulunmaları sebebiyle isimleri tespit edilememiştir.

Erkek İsimleri: Altı örnekte Ahmet, beş örnekte Süleyman, dört örnekte Mustafa, dört örnekte Mehmet, dört örnekte İbrahim, üç örnekte Muhammed, üç örnekte Hüseyin, bir örnekte İsmail, bir örnekte Osman, bir örnekte Murad, bir örnekte Mehmet Ali, bir örnekte Kâmil, bir örnekte ise Abdullah şeklinde erkek isimlerine yer verilmiştir.

Bu erkek isimlerinin önüne ya da arkasına lakaplar kullanılmıştır. Bu lakaplar; “El Hac”, “Ağa”, “Mağribi”, “Hacı”, “Toka”, “Kara” şeklindedir.

Kadın İsimleri: Dört örnekte Aişe, iki örnekte Zeynep, iki örnekte Emine, iki örnekte Hatice, bir örnekte Rahime, bir örnekte Nuriye, iki örnekte Ümmühan ve bir örnekte Fatma şeklinde kadın isimleriyle karşılaşılmıştır.

Kadın isimlerinde en çok kullanılan lakap ise “kadın” ve “hanım” şeklinde ifade edilmektedir.

2.8.7. Sülaleler

Cumalı mezarlığında sadece tek bir örnekte sülale ismine yer verilmiştir. C-12 numaralı katalog da “Şamlı Zade” sülale ismi geçmektedir (Tablo 4).

¹⁴³Katalog no: C-12.

¹⁴⁴Katalog no: C-13.

¹⁴⁵Katalog no: C-17.

¹⁴⁶Katalog no: C-18.

¹⁴⁷Katalog no: C-22.

¹⁴⁸Katalog no: C-24.

¹⁴⁹Katalog no: C-1.

¹⁵⁰Katalog no: C-5.

¹⁵¹Katalog no: C-24.

2.8.8. Fatiha Kalıbı

İncelenen örneklerdeki karşımıza çıkan Fatiha kalıbı on dört örnekte “Ruhîçün el-Fâtiha”¹⁵², dört örnekte “Ruhîçün Fâtiha”¹⁵³, üç örnekte “Ruhuna Fâtiha”¹⁵⁴, üç örnekte ise “Ruhuna el-Fâtiha”¹⁵⁵ ve bir örnekte “Ruhîçün”¹⁵⁶ ifadeleri kullanılmıştır.

2.8.9. Tarih

Cumalı mezarlığında incelenen mezar taşlarında en erken tarihli dört mezar taşı tespit edilmiştir. Bunlar; M.1794 yılına tarihlenmekte olup Rahime kadın (C-1), İbrahim (C-2), Ahmet (C-3), Hatice kadına (C-4) aittir. Bunlardan başka M.1795 yılına tarihlenen üç örnek; Kadın (C-5), Ahmet (C-6), Emine kadına (C-7) aittir. İki örnek; M.1796 yılına tarihlenen Zeynep (C-8), Hacı Süleyman’a (C-9) ait olduğu tespit edilmiştir. Diğer örnekler ise; Aişe kadın M.1799 (C-10), Osman M.1804 (C-11), Nuriye Hanım M.1811 (C-12), Ümmühan kadın M.1816 (C-13), Hatice Kadın M.1818 (C-14), Hacı Ahmet M.1854 (C-15), Hüseyin M.1862 (C-16), Fatma M.1871 (C-17), Aişe M.1897 (C-18), Zeynep kadın M.1899 (C-19), Hacı Mustafa M.1899 (C-20), Emine Kadın M.1903 (C-21), Kâmil M.1903 (C-22), Aişe M.1903 (C-23), Erkek (kırık parça) M. 1905 (C-24), Mehmet M.1908 (C-25) ve Aişe kadın M.1912 (C-26) yıllarına tarihlenmektedir (Tablo 4).

2.9. Yazı Tipleri

Mezar taşlarının metin bölümlerinde genellikle Arapça “Nesih, Talik, Rika, Sülüs” ile Latin harfli karakterlerin kullanıldığı görülmektedir. Ancak yapılan arazi çalışmasında Cumalı mezarlığındaki mezar taşlarının gövde bölümündeki yazıların tamamı sülüs yazı karakteri ile yazıldığı görülmektedir. Bu yazılar bazen çok düzgün hatlı olup bir çerçeve içinde verilmişken bazılarının da düzensiz ve karışık olarak verildiği tespit edilmiştir.

Sonuç

Türk İslam kültüründe ölü gömme ve mezar geleneğinin bölgedeki mezarlıklar içerisinde mezar taşlarıyla devam ettirildiği görülmektedir. Çalışmamıza esas olan Muğla-Datça ilçesine bağlı Cumalı köyü mezarlığında tespit ettiğimiz 26 adet mezar taşı bu çerçevede incelenmiştir. Bu taşların daha çok baş taşı olduğu tespit edilmiştir. Cumalı mezar taşları olarak incelediğimiz mezar taşları Sanat Tarihi bilimsel yöntem ve teknikleriyle değerlendirilmiş olup detaylı bir biçimde ele alınmıştır.

Cumalı mezarlığındaki mezar taşları genellikle taş ve mermer malzemeden yapılmıştır. İncelenen örnekler kendi içinde dört farklı tipte ele alınmıştır. Bunlar; Çerçeveli, yüksek çerçeveli, toprak mezar ve belirsiz olanlar şeklinde incelenmiştir. Genellikle çerçeveli olarak yapılan bu mezarlar blok taşlar ile çevrilidir. Mezar taşlarının formları gövdesi düşey dikdörtgen, yatay kesitli ve başlıklıdır. Bunlardan altı tanesi erkek altı tanesi kadındır. Bunlardan başka başlıkları kaybolmuş veya düşmüş beş adet örnek olduğu tespit edilmiştir.

Mezar taşlarının gövde yüzeyinde bulunan metin bölümleri taş üstüne zemin oyma tekniği ile yapılmıştır. Alınlık kısımlarında genellikle bir kartuş içine alınmış serlevha, gövde yüzeyinde “insanlardan istek, tanrıdan istek, durum bildirme, meslek, isim ve lakaplar, sülaleler, Fâtiha ve son olarak tarih” bölümlerine yer verilmiştir.

¹⁵²Katalog no: C-1, C-2, C-3, C-4, C-5, C-6, C-7, C-8, C-9, C-10, C-11, C-13, C-18, C-19.

¹⁵³Katalog no: C-15, C-16, C-23, C-25.

¹⁵⁴Katalog no: C-12, C-17, C-26.

¹⁵⁵Katalog no: C-20, C-21, C-22.

¹⁵⁶Katalog no: C-14.

İncelenen baş taşlarından 11 tanesi erkek, 15 tanesi ise kadınlara ait olduğu görülmektedir. Erkekler için olan taşlardan altı tanesi sarık başlıklı, üç tanesinin başlığı düşmüş olup biri üçgen tepelikli diğer biri ise düz devşirme malzemeden yapılmıştır. Kadınlara ait olan on beş adet baş taşının 6 tanesi Hotoz başlıklıdır. 2 tanesinin başlığı düşmüş, 4 tanesi üçgen tepelikli, 2 tanesi dilimli tepelikli ve 1 tanesi ise bitkisel süslemelidir.

Mezar taşlarının baş ve ayak taşlarında bitkisel süslemelere yer verilmiştir. Kullanılan motifler genellikle kadın mezar baş taşlarının tepelik bölümlerinde akantus/kenger ve alınlık içlerinde hayat ağacı görülürken erkek mezarlarının ise ayak taşlarında selvi motiflerine yer verilmiştir. Bunların yanı sıra iki adet kadın ve erkek mezarlarının ayak taşlarında da selvi motifi kullanılmıştır. Motifler işlenirken kabarma ve kazıma teknikleri tercih edilmiştir.

Cumalı mezarlığında incelenen 26 örneğin en erken tarihlisi (M.1794) 18. yüzyılın sonlarına tarihlenen Rahime kadına aittir. En geç tarihli (M.1912) olan ise 20. yüzyılın başlarına tarihlenen Aişe kadına ait mezar taşıdır.

Yapılan bu çalışmada Cumalı mezarlığında ele alınan mezar taşları geçmiş ile gelecek arasında bir bağlantı kurmamızı sağlayan tarihi belge niteliğinde olup tapu sendi şeklinde değerlendirmek gerekir. Bu taşların korunması ve bakımlarının yapılarak gelecek nesillere aktarılması en büyük temennimizdir.

Tablo 1: Mezar Tipleri

A. MEZAR TİPLERİ			
A.1. Çerçeveveli Mezarlar (C-1, C-2, C-3, C-5, C-6, C-8, C-9, C-10, C-11, C-13, C-14, C-15, C-16, C-17, C-18, C-19, C-20, C-21, C-23, C-24, C-26)	A.1.1. Yüksek Çerçeveveli Olanlar: (C-12)	A.2. Topak Mezar Olanlar: (C-7)	A.3. Belirsiz Olanlar: (C-4, C-22, C-25)

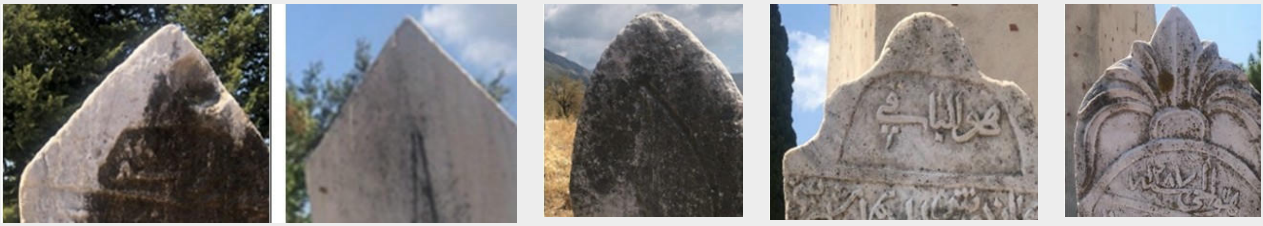
Tablo 2: Başlık Türleri

B. BAŞLIK TÜRLERİ
B.1. Kadın Başlıklı (Hotoz) Olanlar (C-1, C-4, C-5, C-10, C-19, C-21)

B. BAŞLIK TÜRLERİ

B.2. Erkek Başlıklı (Sarık) Olanlar
(C-2, C-6, C-9, C-20, C-24, C-25)

Tablo 3: Tepelik Tipleri

C. TEPELİK TİPLERİ

Üçgen Tepelikli Olanlar (baş taşları; C-12, C-16, C-18, C-23, C-26 ayak taşları; C-9- C-26)

Sivri Kemer Tepelikli Olanlar (C-12, C-20)

Dilimli Kemer Tepelikli Olanlar (C-13, C-14)

Bitkisel Tepelikli Olan (C-17)

Tablo 4: Mezar Taşlarında Baba- Oğul- Kız ve Eş İlişkileri

D. MEZAR TAŞLARINDA BABA- OĞUL-KIZ VE EŞ İLİŞKİLERİ		
Katalog No:	İsimleri:	Tarih (Miladi)
C-1	Kadı İsmail Ağa kızı Rahime kadın	1794
C-2	El-Haç Mustafa oğlu İbrahim	1794
C-3	Mağribi Mustafa oğlu Ahmed	1794
C-4	El-Haç Muhammed kızı Hatice kadın	1794
C-5	Mağribi Ahmed kızı Ümmühan	1795
C-6	El-Haç Muhammed oğlu Ahmed	1795
C-7	... kızı Emine kadın	1795
C-8	El-Haç Süleyman Bey kızı Zeyneb	1796
C-9	Hacı Mehmed oğlu Hacı Süleyman	1796
C-10	Hacı İbrahim kızı Aişe kadın	1799
C-11	El-Haç Süleyman oğlu Osman	1804
C-12	Hacı Şamlı zade Mehmed Kerimesi Nuriye Hanım	1811
C-13	El-Haç Ahmed kızı Ümmühan kadın	1816
C-14	El-Haç Muhammed kızı Hatice	1818
C-15	Hacı Ahmed	1854
C-16	İbrahim oğlu Hüseyin	1862
C-17	Hüseyin Kerimesi (kızı) Fatma	1871
C-18	Hüseyin kızı Aişe	1897
C-19	Süleyman kızı Zeyneb kadın	1899
C-20	Mehmet oğlu Hacı Mustafa	1899

D. MEZAR TAŞLARINDA BABA- OĞUL-KIZ VE EŞ İLİŞKİLERİ

C-21	Hacı kızı Emine kadın	1903
C-22	Mehmed Ali oğlu Kamil	1903
C-23	Abdullah Kerimesi (kızı) Aişe	1903
C-24	Mustafa oğlu Hüseyin	1905
C-25	Hacı Mehmed oğlu Hacı Ahmed Çavuş	1908/Nisan/17/Cuma
C-26	Mustafa zevcesi (karısı) Aişe kadın	1912

Teşekkür 2012 yılından itibaren Knidos'ta yapılan kazı çalışmaları Selçuk Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Sayın Prof. Dr. Ertekin M. Doksanaltı tarafından sürdürülmektedir. Söz konusu çalışma, 01.06.2020 tarihli ve 2587 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Selçuk Üniversitesi adına sürdürülen Knidos- Burgaz- Emecik Apollon Kutsal Alanı Kazı ve Araştırmaları kapsamında Sanat Tarihi ekip üyesi olarak çalışmaktayız. Bu makalede adı yer alan mezarlıkların çalışılmasını sağlayan Kazı Başkanı sayın Prof. Dr. Ertekin Doksanaltı hocama ve Kazı ekibine teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Ayrıca, Bölgedeki Türk Dönemi Eserlerini çalışan ekip üyelerinden Prof. Dr. Osman Kunduracı hocama ve Arş. Gör. Ali Can Özçelik'e, Yüksek lisans öğrencisi Gamze Durmaz'a ve Yüksek lisans öğrencisi Sefa Esgiyer'e teşekkür ederim.

Hakem Değerlendirmesi

Çıkar Çatışması

Finansal Destek

Dış bağımsız.

Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Acknowledgements

The archaeological excavations in Knidos have been carried out since 2012 under the direction of Prof. Dr. Ertekin M. Doksanaltı of the Department of Archaeology, Selçuk University. We are conducting this research as members of the Art History department within the Knidos-Burgaz-Emecik Sanctuary of Apollo Excavations and Research Project, which is carried out on behalf of the Ministry of Culture and Tourism and Selçuk University, pursuant to Presidential Decree No. 2587, dated June 1, 2020. I am deeply indebted to the Head of Excavations, Prof. Dr. Ertekin Doksanaltı, for enabling the study of the cemetery discussed in this article, and I extend my sincere gratitude to the entire excavation team. Furthermore, I would like to thank Prof. Dr. Osman Kunduracı, one of the team members studying the Turkish Period works in the region, as well as my master's students, Gamze Durmaz and Sefa Esgiyer.

Peer Review

Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest

The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support

The author declared that this study has received no financial support.

Yazar Bilgileri

Author Details

Nurcan Bahargülü

¹ Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Konya, Türkiye

0000-0002-4218-5723

✉ bahargulu05@hotmail.com

Kaynakça | References

- Açıkgöz, Namık. *Datça Mezar Taşları ve Kitabeleri*. Muğla: Balıkaşiran Yayınları, 2005.
- Bayrakal, Sedat. *Uşak'ta Osmanlı Mezar Taşları*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları, 2016.
- Biçici, Hür Kâmil. "Tire Müzesinde Bulunan Süslemeli Mezar Taşlarından Bazı Örnekler (XVIII-XX. yy)." *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 50 (2009): 109-150.
- Biçici, Hür Kâmil. "Muğla Orta Kent'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları-II." *International Journal of Social Science* 2 (2013): 1373-1436.
- Özgan, Christine Bruns. *Knidos A Guide to The Ancient Site*. Konya: Aktüel Arkeoloji Yayınları, 2002.

- Çağlar, İlker Mümin, Cengiz Gürbıyık ve Abdullah Doğtekin. "Karaburun Kazası Haseki (Haseki) Köyü Osmanlı Dönemi Mezar Taşları Üzerine Bir İnceleme." *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi* 4 (2022): 1574-1601.
- Çakmak, Şakir. *Muğla Camii ve Mescitleri*. Muğla: Muğla Belediyesi Kültür Yayınları, 2013.
- Çal, Halit. "Kastamonu Müzesindeki Türk Mezar Taşları." *İpekyolu Konya Ticaret Odası Dergisi* (2007): 199-224.
- Çal, Halit. "Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları." *Vakıflar Dergisi* 30 (2007): 295-383.
- Çal, Halit ve Gazanfer İltar. *Giresun İli Osmanlı Mezar Taşları*. Ankara: Giresun Valiliği Yayınları, 2011.
- Çal, Halit. *Selçuklu-Osmanlı Mezar Taşlarında Terim, Tip ve Yöntem Sorunları*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 2024.
- Çavuş, Fatih. *Osmanlı Mezar Taşlarının Sırları*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2018.
- Çaycı, Ahmet ve Bayram Ürekli. "Dediği Sultan Haziresi Mezar Taşları." *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10 (2003): 358-403.
- Çetinaslan, Mustafa. "İnegöl Kavaklaraltı Mezarlığındaki Muhacirlere Ait Mezar Taşları." *İdil Dergisi* 6 (2013): 158-197.
- Çetinaslan, Mustafa ve Sevcen Karapıçak. "Akşehir Taş Eserler Müzesindeki Türk Dönemi Mezar Taşlarında Restorasyon Uygulamaları." 1.Uluslararası Türk-İslam Mezar Taşları Kongresi Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Aydın, 19-21 Ekim 2018.
- Çetinaslan, Mustafa. *Taşların Dili İnegöl Mezarlıkları ve Mezar Taşları*. Bursa: Matsis Matbaa, 2021.
- Doksantalı, Ertekin Mustafa, İbrahim Karaoğlu ve Derviş Ozan Tozluca. *Knidos Denizlerin Buluştuğu Kent*. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları, 2018.
- Doksantalı, Ertekin Mustafa. *Kariyalılar Denizcilerden Kent Kuruculara*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2020.
- Gökler, Muhammet Burak ve Zerrin Köşklü. "Balıkesir Zağnos Paşa Camii Haziresi'ndeki Kavuk Tipleri." *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 66 (2019): 453-478.
- Gün, Recep, Yılmaz Can, Eyüp Nefes ve Ahmet Çakır. "Vezirköprü Yöresinde Bulunan 17-18. Yüzyıl Osmanlı Mezar Taşları." *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 40 (2016): 37-75.
- Gündoğdu, Oktay. "Üsküdar- Ahmediyé Külliyesi Haziresi Mezar Taşları Başlık Tipolojisi." *Eurasian Academy of Sciences Eurasian Art & Humanities Journal* 6 (2016): 33-45.
- Güzel, Emine. *Taşlarda Saklı Medeniyet Osmanlı Erkek Mezar Taşlarında Serpuş Biçimleri*. Konya: Çizgi Kitabevi, 2019.
- Hanoğlu, Canan. "Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları." Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2015.
- İşli, Hüseyin Necdet. *Osmanlı Serpuşları*. İstanbul: Avrupa Kültür Başkenti, 2009.
- Karademir, Murat. "Edirne Kuşçu Doğan Camii Haziresi'ndeki Mezar Taşlarının Tipolojik ve Estetik Analizi." *Palmet Dergisi* 7 (2025): 38-51.
- Kumbaracılar, İzzet. *Serpuşlar*. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınevi, 1978.
- Kunduracı, Osman ve Halil İbrahim Arslan. "Burdur -Tefenni Bey Köy Mezarlığından Örnekler." XVI. Uluslararası Türk Kültürü, Sanatı ve Kültürel Mirası Koruma Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Romanya, 04-05-06 Temmuz 2022.
- Kunduracı, Osman, Selman Karadağ ve Nurcan Bahargülü. "Muğla-Yatağan İlçesi Katrancı Köyü Mezar Taşlarından Örnekler." XII. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi ve Folkloru Kongresi/ Sanat Etkinlikleri Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Konya, 25-27 Nisan 2019.
- Kunduracı, Osman. "Muğla-Yatağan İlçesi Bozüyük Kasabası Hanyeri Camii Hakkında Düşünceler." VII. Uluslararası Türk Kültürü, Sanatı ve Kültürel Mirası Koruma Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Bakü, 26-29 Haziran 2013.
- Laqueur, Hans Peter, Hüve'l Baki İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları. Çeviren. Selahattin Dilidüzgün. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1997.
- Mimiroğlu, İlker Mete. "Datça Hızırşah Kilisesi." *İstem* 33 (2019): 149-165.
- Mutlu, Mehmet. "Silifke -Taşucu Mezarlığındaki Osmanlı Dönemi Mezar Taşları." *Karadeniz Araştırmaları* 83 (2024): 995-1029.
- Muşmal, Hüseyin ve Çetinaslan, Mustafa. "Konya İli Beyşehir İlçesi Doğanbey Kasabası Mezar Taşları." *History Studies International Journal Of History* 6 (2014): 253-294.
- Özbay, Ender. "İzmir Doğançay (Alurca) Köyü Mezarlığı Osmanlı Dönemi Tahtacı Kadın Mezar Taşlarında Süsleme." Karşıyaka 3. Kültür ve Çevre Sempozyumu'nda sunulan bildiri, İzmir, 25-27 Kasım 2024.
- Özbay, Ender, İlyas Yaşayacak ve Vesilenur Yabaş. "İzmir Güzel Bahçe-Yaka Köyü (Eski Kızılbağçe) Tahtacı Kadın Mezar Taşlarında Simgesel Antropomorf ve Sembolizm." *Sanat Tarihi Dergisi* 33 (2024): 597-653.
- Özçelik, Ali Can. "Konya Merkez Araplar Mezarlığındaki İslami Dönem Mezar Taşlarından Örnekler." XVI. Uluslararası Türk Kültürü, Sanatı ve Kültürel Mirası Koruma Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Romanya, 04-05-06 Temmuz 2022.
- Özdemir, Hicran. "Denizli İli Tavas İlçesi Vakıf Köyü Mezarlığı." *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 14 (2024): 1392-1471.
- Pektaş, Kadir. *Denizli'de Türk Varlığının Kadim Tarihi İlbadi Mezarlığı-I*. Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2018.
- Sezen, Tahir. *Osmanlı Yer Adları- Alfabetik Sırayla*. Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2006.

- Şen, Ahmet. "Manisa'nın Salihli İlçesi, Poyraz Köyü Mezarlığında Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları." *Diyanet İlmi Dergisi* 59 (2023): 1339- 1372.
- Tanık, Saliha. "Mostar Kethüda Camisi Haziyesi Mezar Taşları." *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Afro-Avrasya Özel Sayısı* (2017): 212-230.
- Tibet, Akse, Ekrem Işın ve Dilek Yelkenci. "Stelae Turcicae VIII-Yenikapı Mevlevihanesi Haziyesi." *İslam Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri* 6 (1996): 223-281.
- Tok, Mehmet ve Hatice Balta. "Bademli (Ödemiş) Osmanlı Dönemi Mezar Mimarisi ve Mezar Taşları." Cemil Meriç 10. Uluslararası Sosyal Bilimler ve Spor Kongresi, Hatay, 23-25 Kasım 2018.
- Tozluca, Derviş Ozan ve Ertekin Mustafa Doksanaltı. "A Group of Protogeometric and Geometric Pottery found in Knidos." *ANODOS Studies of The Ancient World* 14 (2019): 217-225.
- Tuğlacı, Pars. *Osmanlı Şehirleri*. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1985.
- Tütüncügil, Ersel Çağlı. "Geç Dönem Osmanlı Mezar Taşı Üretim Sürecine Bir Örnek: Kokluca (İzmir) Mezarlığı." *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi* 22 (2021): 111-129.
- Uçar, Zeynep. "İstanbul Çorlulu Ali Paşa Külliyesi Mezar Taşları." Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, 2018.
- Varol, Abdül Halim. "Aydın Kuşadası Adalızade Mezarlığı Osmanlı Mezar Taşları." Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2019.
- Witte, Paul. *Menteşe Beyliği 13-15 inci Asırda Garbi Küçük Asya Tarihine Ait Tetkik*. çev. O. Ş. Gökyay. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1999.
- Yasa, Azize Aktaş, Bilge Kaya Yiğit ve Turgay Yazar. "Bolu Müzesinde Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları." 21.yüzyılda Köroğlu ve Bolu Araştırmaları Uluslararası Köroğlu, Bolu Tarih ve Kültürü Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Bolu, 17-18 Ekim 2009.
- Yıldırım, Yusuf. "Karaman Mezar Taşları Tipolojisi." *İmaret Şehir Dergisi* 18 (2016): 67-130.

